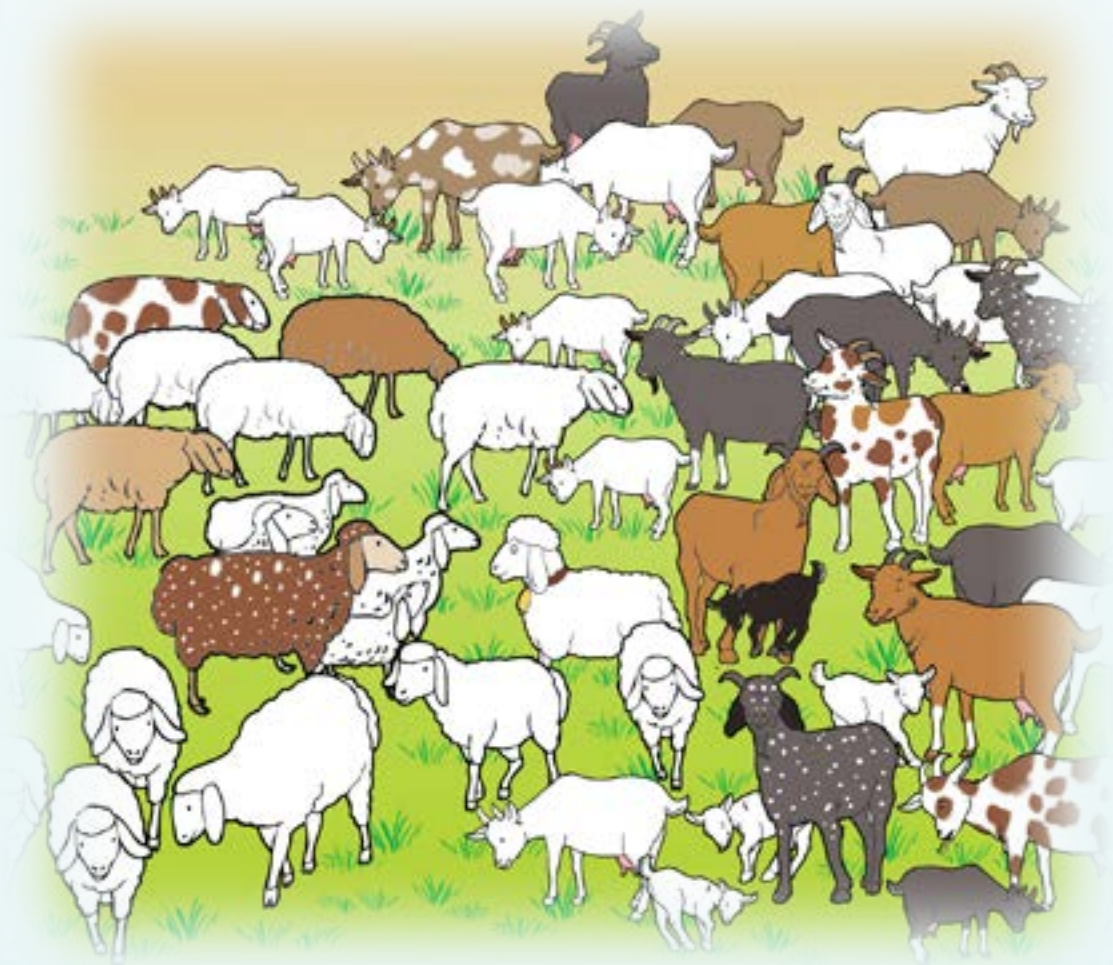

פרשת ויצא

38. חלום יעקב

פרק כ"ח פסוקים י'-י"ז

א. הקדמה

יעקב יצא מבאר שבע בדרכו לחרן. הוא יצא מבאר שבע כדי לברוח מפני עשיו אחיו, והיה בדרכו לחרן אל אדם שאינו צדיק (לבן)². האם הוא יצליח בדרכו? האם יזכה לשוב בשלום לבית אביו? והנה, כבר בתחילת דרכו, שקעה עליו השמש, לפני שהוא הספיק להגיע למקום יישוב כדי ללון בו, והוא מצא את עצמו בלילה, בחושך, לבד, במקום לא מוכר... חז"ל לימדו אותנו שזה הזמן והמקום, שיעקב תיקן את תפילת ערבית והתפלל לה³.

לאחר שיעקב הלך לישון, נגלה אליו ה' בחלום, נתן לו את 'ברכת הארץ' ו'ברכת הזרע', ונוסף על כך, הבטיח להיות עמו, לשמור עליו בדרך ולהשיבו ארצה בשלום! כשהקיץ יעקב משנתו והבין שהוא זכה לחלום נבואי, הוא הבין שהמקום בו הוא נמצא, הנו מקום מיוחד, מקום קדוש, מקום שדרכו עולות התפילות לשמים ושב מתגלה שכינתו של הקב"ה!⁴

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

י וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה לַחֲרוֹן : יָא וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם הַגִּיעַ לַמָּקוֹם (מקום כלשהו מחוץ לעיר לוח)⁵ וַיֵּלֶן שָׁם יֵשֶׁן שָׁם כִּי-בָא כִי שָׁקְעָה הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם אֲבֵן מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם⁶ וַיִּשֶׁם מֵרֵאשִׁיתוֹ לֵיד רָאשׁוֹ (להגנה מפני חיות רעות)⁷ וַיִּשְׁכַּב לִישׁוֹן בַּמָּקוֹם הַהוּא : יב וַיַּחְלֵם וְהִנֵּה סֹלֶם מַצֵּב אֲרָצָה עוֹמֵד עַל הָאָרֶץ וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱ-לֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ⁸ : יג וְהִנֵּה י-ה-ו-ה נֹצֵב עָלָיו עַל יַעֲקֹב⁹ (על ידו¹⁰) וַיֹּאמֶר אֲנִי י-ה-ו-ה אֱ-לֹהֵי אֲבֹרָהָם אָבִיךָ וְאֱ-לֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה שֹׁכֵב עָלֶיהָ - הִיא אֶרֶץ כְּנָעַן לָךְ אֲתִנַּנְנָה וְלִזְרַעְךָ : יד וְהִיא זֶרְעֶךָ כַּעֲפֹר הָאָרֶץ וּפְרָצֶת יָמָּה לַצֵּד מִמֶּרֶב וְקָדְמָה לַצֵּד מִזֶּרֶח וְצִפְנָה וְנִגְבָּהּ וּלְצֵד דְּרוֹם (אתה וזרעך תתרבו ותתרחבו לכל הכיוונים) וְנִבְרָכֶוּ בְּךָ כָּל-מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה וּבְזֶרְעֶךָ בְּזִכְרוֹת וּבְזִכְרוֹת זֶרְעֶךָ, יִתְבָּרְכוּ גַם הַגּוֹיִם : טו וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵד וְשֹׁמְרֵתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּלֶךְ וְהַשְׁבֹּתִיךָ אֶל-הָאָדָמָה הַזֹּאת לָאָרֶץ כְּנָעַן כִּי לֹא אֶעֱזֹבְךָ עַד אֲשֶׁר אֶם-עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לָךְ : טז וַיִּקֶּץ הַתַּעֲוֹרֵר יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן בָּאֵמֶת יֵשׁ י-ה-ו-ה בַּמָּקוֹם הַזֶּה זֶהוּ מָקוֹם מִיּוֹחַד שְׁבוּ ה' מִתְּגַלָּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי : יז וַיִּרְא וַיֹּאמֶר מֶה-נֹּרָא קָדוֹשׁ וְנֹרָא¹¹ הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אֶם-בֵּית אֱ-לֹהִים מָקוֹם שְׁבוּ נִמְצָאת שְׁכִינָתוֹ שֶׁל ה' וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם מָקוֹם תְּפִילָה, שְׁדָרְכוּ עוֹלוֹת הַתְּפִילוֹת לְשָׁמַיִם :

1 נראה מהפסוקים שיעקב הולך לבד ובלי רכוש רב, וזה מתאים למי שנמצא בבריחה! אפשר להשוות ולראות את ההבדלים בין הליכתו של יעקב, לבין הליכתו של אליעזר עבד אברהם שהלך עם עשרה גמלים וכל טוב אדוניו בידו! - פרק כ"ד פסוק י'.
2 רש"י לפסוק ט"ו: "...לפי שהיה ירא מעשו ומלבן".

3 רש"י לפסוק י"א: "ויפגע במקום - ... ורבותינו פירשו לשון תפילה... ולמדנו שתיקן תפילת ערבית...".

4 אמנם ה' נמצא בכל מקום, אך יש מקומות שבהם ה' מתגלה יותר. ככל שה' מתגלה יותר במקום כלשהו, כך נחשב המקום לקדוש יותר.

5 עיינו רש"י ואור החיים, וכן רש"י לפסוק י"ז.

6 כך על פי פשט הפסוק, וכן פירשו רש"י, אבן עזרא, רד"ק ועוד. ורש"י הביא בשם חז"ל, שיעקב לקח כמה אבנים "...והתחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת: "עלי יניח צדיק את ראשו" וזאת אומרת: "עלי יניח", מיד עשאו הקב"ה אבן אחת...".
7 רש"י.

8 רש"י: "...מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חושך לארץ ללוותו".

9 ויש מבארים "ניצב עליו" - על הסולם.

10 יעקב לא ראה את ה', שהרי אי אפשר לראות את ה'! - אלא שבחלומו הוא חש שה' נמצא לידו.

11 התלמידים עלולים להבין שזה מלשון 'נורא ואיום'... או מלשון 'ראה ופחד', ואין הכוונה אלא 'ליראת הרוממות'. יעקב הבין שזהו מקום קדוש ונשגב שבו מתגלה שכינתו של הקב"ה.

יעקב אבינו לא התייאש מהמצב הקשה בו הוא היה שרוי, אלא האמין בה' והתפלל אליו. ה' שראה את צערו - נגלה אליו, בירכו והבטיח לשומרו.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת:

- משימה א' עוסקת במסעו של יעקב.
- משימות ב'-ג' וההצעה ל'שיחה בכיתה' עוסקות במצוקה שבה היה שרוי יעקב.
- במשימה ד' מתבקשים התלמידים לצייר את המראה שראה יעקב בחלום: הסולם, המלאכים וכו'.
- במשימה ה' שבצד שמאל, נדרשים התלמידים לזהות באיזה פסוק מופיע כל חלק בדברי ה', ולסמן במדגש צבעוני את המילים המרכזיות של העניין.
- בעקבות החלום, אנו מציעים לקיים שיחה נוספת שתשווה את הרגשתו של יעקב אחרי החלום להרגשתו לפניו.
- הפעילות האחרונה מאפשרת למורה לשוחח עם התלמידים על המיוחדות של המקום שיעקב קרא לו: 'בית א-לוקים' ו'שער השמים'. 'שער השמים' הוא דו-כיווני: תפילות עולות דרכו לשמים, והנבואה ושכינתו של הקב"ה יורדות ומתגלות דרכו אל הארץ. (רש"י מביא בשם חז"ל, שההר שעליו חלם יעקב את החלום, הוא הר המוריה, שהגיע לבית אל בעזרת 'קפיצת הדרך'!)

הרחבות והמחשות נוספות:

- בהקשר של מציאותו של יעקב לבד, בלילה, בחושך וכו' - אפשר להרחיב באופן כללי בעניין של ההתמודדות עם מצבים של פחד, חושך, חוסר בהירות וכו'.

חלום יעקב
פרק כח פסוקים יז
יחידה 38

דברי ה' אל יעקב בחלום

יג והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' א-לקי אברהם אביך
וא-לקי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך:
יד והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה
ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך:
טו והנה אנכי עמך ושמרתיו בכל אשר תלך והשבתיו אל-
האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אם-עשיתי את אשר-
דברתי לך: (פסוקים יג-טו)

ה. באיזה פסוק מבטיח ה' ליעקב את הארץ? סמנו את המלים בצבע תכלת.

באיזה פסוק מבטיח ה' ליעקב את הזרע? סמנו את המלים בצבע ורוד.

באיזה פסוק מבטיח ה' ליעקב לשמר עליו? סמנו את המלים בצבע צהוב.

לשיחה בכיתה: מה, לדעתכם, הרגיש יעקב אחר החלום שהוא חלם?
(שקמה / פחד / תקווה / חשש)

פסוקים טו-יז: "ויקץ יעקב משנתו ויאמר...
...אין זה כראם בית א-לקים וזה..."

רש"י: וזה שער השמים - מקום תפלה לעלות תפלתם השקמה.

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה:" (פסוק י)

א. יעקב יצא מ _____ בדרכו ל _____.

"ויפגע במקום וילן שם כיו-בא השמש:" (פסוק יא)

ב. האם יעקב היה לבד או עם עוד אנשים? _____

ג. האם היה עדין יום או שכבר ירד הלילה? _____

לשיחה בכיתה: מה, לדעתכם, הרגיש יעקב בשעה ששכב לישון במקום ההוא?
(שקמה / פחד / תקווה / חשש)

"ויחלם ויהנה סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה"
והנה מלאכי א-לקים עלים וירדים בו: (פסוק יב)

ד. ציירו את המראה שראה יעקב בחלום:

39. נדרו של יעקב

פרק כ"ח פסוקים י"ח-כ"ב

א. הקדמה

אחרי החלום הנבואי, שבו הבטיח ה' ליעקב לשמור עליו, עשה יעקב כמה דברים:

1. העמיד את האבן שהייתה מראשותיו, בתור מצבה ויצק עליה שמן לשם ה'.
2. קרא למקום 'בית-אל', במקום השם הקודם: 'לוז'.
3. נָדַר נֶדֶר, שכאשר יתקיימו ההבטחות שהבטיח לו ה' בחלום והוא יזכה לשוב ארצה בשלום, הוא ישוב ויעבוד את ה' במקום שבו הוא הקים את המצבה, והוא גם יפריש עשירית מכל הפרנסה שה' ייתן לו, לשם ה'.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

יח וַיִּשָּׁם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר קָם מוֹקֵדָם בְּבוֹקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׁם מִרְאֲשֹׁתָיו וַיִּשָּׁם אֹתָהּ מִצֵּבָה אֲבֵן עוֹמֶדֶת² ('מצבה' עשויה מאבן אחת, ואילו 'מזבח' בנוי מאבנים רבות) וַיִּצֶק שֶׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ לְשֵׁם ה': יט וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לֹזִי שֵׁם־הָעִיר לְרֹאשָׁנָה: כ וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר (כשאדם מתחייב לעשות מעשה טוב, זה נקרא 'לנדור נדר') אִם־יְהִיָּה אֶל־לִהִים עֲמָדִי וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד לְלַבֵּשׁ: כא וְשָׁבְתִי בְּשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה־נִי לִי לֹא־לִהִים שִׁיעֹזֹר לִי בְּכָל מָה שֶׁאֲעֲשֶׂה⁴: כב כאשר כל זה יתקיים, אני מתחייב ש: וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שָׁמְתִי מִצֵּבָה מְקוֹם הַמִּצְבָּה יְהִיָּה בֵּית אֶל־לִהִים יִהְיֶה מְקוֹם לַעֲבֹדָת ה' וְכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן־לִי לַפְּרִנָּסָתִי עֲשֹׂר אֲעֲשֶׂרְנוּ לָךְ: אֶפְרַיִם מִמֶּנּוּ עֲשִׂירִית לְשֵׁם ה' (עבור קרבנות לה⁵ ועבור צדקה⁶)

ג. מנגינת הכתוב

בשעה שהיה יעקב בצרה, הוא התפלל לה' ונדר נדר. וממנו אנחנו לומדים לדורות: "...שיהיו נודרים בעת צרתם כמו שהוא נדר בשעת הדחק" (חזקוני עפ"י מדרש רבה ע', א').

1 והרי נאמר כבר בפסוק ט"ז: "ויקץ יעקב משנתו"? - ייתכן שהתעורר בלילה, והמתין בעודו ער עד שהאיר הבוקר (עפ"י 'דעת מקרא').

2 כאן מדובר על מצבה לעבודת ה'. אמנם, גם האבן שמעמידים אותה על מנת לשמש לזיכרון או לסימון קבר, נקראת 'מצבה'.

3 זהו סוג של קרבן לה', כמו ניסוך היין וניסוך המים שהיו בבית המקדש - רמב"ן, רד"ק.

4 רשב"ם.

5 רשב"ם.

6 רד"ק: "...ואתנו לאנשים שיצטרכו שיהיו יראי א-לקים ועובדים אותו."

בחזרת:

- משימה א' עוסקת בהבדל בין מצבה לבין מזבח.
- משימה ב' עוסקת בשמן שיצק יעקב על המצבה לשם ה'.
- משימה ג' עוסקת בשם שנתן יעקב: "בית אל".
- משימה ד' עוסקת במשמעות המילה 'מצבה' (עמידה) ובמקומות נוספים שמילים משורש זה (י.צ.ב.) מופיעות בפסוקים. (קראנו למשימה "אלוף דפדוף", כדי לאתגר את התלמידים לדפדף, למצוא ולהיזכר במילים ובהקשר שבו הן מופיעות).
- משימות ה'-ו' עוסקות בשני החלקים של הנדר: התנאי והנדר עצמו.
- משימה ז' באה להמחיש את המושג "עשירית מהרכוש".

הרחבות והמחשבות נוספות:

- אפשר להביא סיפורים על אנשים או חיילים שהתפללו ונדרו נדרים בשעה שהם היו בצרה גדולה.
- אפשר להרחיב עוד בנושא של 'מעשר כספים', שנלמד מנדרו של יעקב אבינו כאן: "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך". (כמו גם מאברהם שנתן מעשר - פרק י"ד פסוק כ': "ויתן לו מעשר מכל").

נדרו של יעקב

פרק כח פסוקים יח-כא

יחידה 39

"וידר יעקב נדר לאמר..." (פסוקים כ-כא)

ה. השלימו את המלים החסרות:

תרגילון
עמדי
לחם
בדרך
בשלוש
בגד

"אם יהיה א-לקים _____
ושמְרֵי _____
הזה אשר אנכי הולך
ונתן-לי _____
לֹאֲכַל _____
וְלִבְשׁ: _____
ושְׁכֵנִי _____
אֶל-בֵּית אָבִי
והיה ה' לי לא-לקים:"

אז: "והאבן הזאת אשר שמתִי מצבה יהיה בית א-לקים
וכל אשר תתן-לי עשר אעשרנו לך:" (פסוק כב)

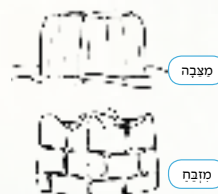
ו. הנדר של יעקב:

1. אני אעשה את מקום האבן ל _____
2. מכל מה שאני ארויח, אני אתן _____

ד. אם יעקב ירויח את הדברים שבציור, כמה הוא יפריש לשם ה'?
הקיפו במעגל את מה שהוא יפריש.

"וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשיתו
וישם אתה מצבה" (פסוק יח)

א. למיכס ציורים של מצבה ושל מזבח שהוקמו לשם ה'.
מה ההבדל ביניהם?

מצבה בנויה מ _____
מזבח בנוי מ _____

"יצק שמן על-ראשה:"

ויקרא את שם המקום ההוא בית-אל ואולם לו שם-העיר לראשונה:" (פסוקים יח-יט)

ב. ציור על המצבה את השמן שיצק עליה יעקב.

ג. כתבו ב"שלט הקדש" את השם שקרא יעקב למקום ההוא.

ד. כתבו על מה או על מי נאמרו המלים:

1. "ויצב ארצה" (פסוק יב) - נאמר על _____
2. "יצב עלי" (פסוק יג) - נאמר על _____
3. "מצבה" (פסוק יח) - נאמר על _____
4. "ויצב מלח" (פרק יט פסוק כ) - נאמר על _____

40. יעקב מגיע לבאר ופוגש את רחל

פרק כ"ט פסוקים א'-י"ב

א. הקדמה

אחרי שה' התגלה אל יעקב בחלום והבטיח לשומרו, המשיך יעקב בדרכו יותר רגוע ושמח. בהתקרב יעקב לחרן, הוא הגיע למקום שהיה חדש עבורו ולא מוכר. יש לשער ששמחתו הייתה גדולה, כאשר התברר לו שהרועים שישבו שם באו מחרן, ושהם מכירים את בני משפחתו! התרגשותו גדלה עוד יותר, כאשר הוא פגש לראשונה את רחל וראה מיד שהיא מתאימה להיות לו לאישה. העזרה של ה' בהצלחת דרכו הגיעה מאוד מהר!

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

א וַיֵּשָׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו¹ וַיֵּלֶךְ אֶרְצָה בְּנֵי־קְדָם² : ב וכשהגיע קרוב לחרן: וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בַּשָּׂדֶה וְהִנֵּה־שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי־צֹאן רֹבְצִים שׁוֹכְבִים עָלֶיהָ עַל יְדֵהָ כִּי מִן־הַבָּאָר הָיָה יִשְׁקוּ אֶת הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל־פִּי הַבָּאָר : ג וְנֹאסְפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים וּגְלָלוּ (כל הרועים ביחד) אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהִשְׁקוּ אֶת־הַצֹּאן וְהִשְׁיבוּ אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבָּאָר לְמַקְמָה : ד וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי מֵאֵין מֵאִיפָה אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנוּ : ה וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעֶתֶם אֶת־לְבֹן בֶּן־נַחֲוֹר וַיֹּאמְרוּ יִדְעֵנוּ : ו וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם וְהִנֵּה רַחֵל בָּתּוֹ בָּאָה³ בדרכה לכאן עכשיו עִם־הַצֹּאן : ז וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל הַיּוֹם עוֹד נִגְמַר לֹא־עָתָּה לֹא הִגִּיעַ עַדְיִין זֶמֶן הָאֶסְף־הַמְּקַנָּה הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ (למה אתם מבזבזים את הזמן?) : ח וַיֹּאמְרוּ לֹא נוֹכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הָעֲדָרִים וּגְלָלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן : ט עוֹדְנוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרַחֵל בָּאָה⁴ הגיעה עִם־הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאִבֶּיהָ כִּי רָעָה הוּא : י וַיְהִי כֹאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל בֶּת־לְבֹן אַחֵי אִמּוֹ וְאֶת־צֹאן לְבֹן אַחֵי אִמּוֹ וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת־הָאֶבֶן (לבדו⁵) מֵעַל פִּי הַבָּאָר וַיִּשָּׁק וְהִשְׁקָה בַּעֲצָמוֹ אֶת־צֹאן לְבֹן אַחֵי אִמּוֹ : יא וַיִּשָּׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל (היא בת־דוד שלו ומיועדת להיות אשתו) וַיֵּשָׂא אֶת־קְלוֹ וַיִּבֶּךְ כִּי שִׂמְחָה⁶ : יב וַיֵּגֶד יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אִבֶּיהָ הוּא וְכִי בֶן־רִבְקָה הוּא וַתֵּרֶץ וַתִּגַּד לְאִבֶּיהָ :

ג. מנגינת הכתוב

תוך כדי לימוד הפסוקים, אנו לומדים על: 1. מוסר העבודה של יעקב, כאשר הוא מתקשה להסכים עם מצב שרועים 'מתבטלים' מעבודתם באמצע היום, והוא מנסה להבין את פשר העניין. 2. מידת החריצות של יעקב, כאשר הוא רואה את רחל באה עם הצאן והוא ניגש לבדו לגלול את האבן ומשקה בעצמו את צאן לבן.

1 הרים רגליו והלך בשמחה, יותר רגוע ושמח, אחרי שה' נגלה אליו בחלום והבטיח לשמרו - על פי רש"י.

2 הלך לחרן דרך ארץ בני קדם, או שחרן כלולה בשטח של ארץ בני קדם (עיינו ב'דעת מקרא').

3 הטעם באות א'. זהו לשון הווה - רחל באה עכשיו, היא בדרכה לכאן עכשיו.

4 הטעם באות ב'. זהו לשון עבר - רחל כבר באה, היא כבר הגיעה.

5 רש"י: "ויגש יעקב ויגל - כמי שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית, להודיעך שכוחו גדול!"

6 רד"ק.

7 אחיין של אביה (גם אברהם כינה את לוט 'אח', בעוד שהוא היה אחיינו, וכן אמר על שרה שהיא 'אחותו' בעוד שהיא הייתה אחייניתו).

בחוברת:

- הפעילות המוצעת ומשימות א'-ב' עוסקות בהרגשתו של יעקב בהמשך דרכו, על פי דברי רש"י המובאים בחוברת.
- מטרות הפעילות:
 1. להבליט את מידת הביטחון בה' של יעקב, שהבטחה הטובה תתקיים.
 2. לפתח אצל התלמידים את המודעות להרגשות של עצמם.
 3. מתוך הדברים האלה, אפשר לפתח את נושא העידוד בכלל: כיצד עידוד לחבר עצוב יכול להשפיע לטובה.
- הציור ומשימה ג' נועדו להמחיש את מה שיעקב ראה בהגיעו לבאר ולשתף את התלמידים בעניין. כל זה כרקע לפעילויות שבצד שמאל.
- משימה ד' עוסקת בדו-שיח בין יעקב לבין הרועים.
- משימה ה' עוסקת בעזרה הרבה שהושיט יעקב לרחל בהשקיית הצאן.
- משימה ו' נועדה להשוות את מעשהו של יעקב למעשה החדש של רבקה אמו שהשקתה את הגמלים.

הרחבות והמחשות נוספות:

- ניתן לבקש מהתלמידים להכין ולהמחיש הצגה על הגעתו של יעקב לבאר שליד חרן. נושאים שאפשר להבליט בהצגה:
 - יעקב לא מכיר את המקום ואת האנשים, והוא מגשש ומבקש עזרה להגיע לבני משפחתו.
 - הפתעתו של יעקב כאשר מתברר שהם מכירים את לבן.
 - טענתו של יעקב על מוסר העבודה של הרועים.
 - תגובת הרועים.
 - התרגשותו של יעקב כאשר רחל הגיעה, והעזרה הרבה שהוא הושיט לה בהשקיית הצאן.

יעקב מגיע לבאר ופוגש את רחל
פרק כט פסוקים א-יב

יחידה 40

"וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב..." (פסוק ד)

ד. השלימו את זווית הדוברים בדו-שיח (יעקב או הרועים):

"אחי! מאין אתה?"

הרועים: "מחרון אֲנִי."

"הֲיִדְעָתָם אֶת לָבֵן בֶּן נָחוֹר?"

"יָדַעְנוּ."

"הַשְּׁלוֹם לָו?"

"שְׁלוֹם, וְהִנֵּה רָחֵל בְּתוּ בָאָה עִם הַצֹּאן."

יעקב: "הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא עֵת הָאֶסֶף הַמְקֻנָּה הַשְּׂקוּ הַצֹּאן וְלָכֹוּ רְעוּ."

"לֹא נוֹכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל הָעֶדְרִים וְגִלְלוּ אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן."

פעילות: בחרו ארבעה תלמידים. אחד יציג את יעקב ואת דבריו, ושלושה יציגו את הרועים.

לשיחה בכתה: מיה בהתנהגותם של הרועים הפריע ליעקב?

פסוק י: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל... וְאֶת־צֹאן לָבֵן... וַיִּגְלֹל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וַיִּשְׁק אֶת־צֹאן לָבֵן אַחִי אִמּוֹ:"

ה. מה הם שני מדברים שעשה יעקב בראותו את רחל ואת הצאן?

1. _____
2. _____

א. מעשיו של יעקב מזכירים לנו את מעשיו של _____ (פרק כד פסוק כ).

"וַיֵּשֶׁא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיִּלָּךְ..." (פסוק א)

רש"י: משנתפטר בשורה טובה, שהבטחה בשמירה - נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת (השטחה שכלבו עזרה לו ללכת בקלות).

פעילות: הדגישו כיצד הולך אדם שמח וכיצד הולך אדם עצוב וחסר חשק.

א. האם יעקב היה שמח בהליכתו? _____

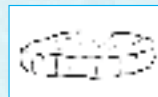
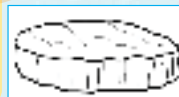
ב. מה גרם ליעקב להרגיש כך? _____

"וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָאָר בַּשָּׂדֶה וְהִנֵּה־שָׁם שְׁלֹשָׁה עֶדְרֵי־צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ
כִּי מִן־הַבָּאָר הָיוּ יֹשְׁקוּ הָעֶדְרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל־פִּי הַבָּאָר:" (פסוק ב)

א. איזה מבין האבנים שלפניכם היתה לדעתכם על הבאר? הקיפו אותה במעגל.

מדף המדבקות -
מצאו את
המדבקה
המתאימה
והדביקו אותה
"על פי הבאר".

41. יעקב מתחתן עם לאה ועם רחל

פרק כ"ט פסוקים י"ג-ל'

א. הקדמה

לבן ששמע מרחל על בואו של יעקב, יצא לקראתו והזמין אותו אל ביתו. במשך חודש ימים, יעקב ישב בבית לבן ורעה את צאנו. אחרי חודש ימים, שאל לבן את יעקב מה הוא רוצה תמורת המשך העבודה אצלו. יעקב הציע לעבוד שבע שנים תמורת נישואין עם רחל. לבן אמנם הסכים לכך, אולם ברגע האמת, כעבור שבע שנים, הוא נתן ליעקב את לאה במקום את רחל, בטענה שמנהג המקום אינו מאפשר להשיא את הצעירה לפני הבכירה. (גם אם הייתה מידה של אמת בטענתו – למה הוא לא אמר זאת מראש?!) אחרי מעשה רמאות זה, הציע לבן ליעקב לשאת גם את רחל, בתנאי שהוא יתחייב שאחרי הנישואין עם רחל, הוא יעבוד אצלו עוד שבע שנים!

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

יג ויהי כששמע לבן את שמועה | את דבר השמועה על בוא יעקב בן-אחיתו וירץ לקראתו ויחבק־לו וינשק־לו ויביאהו אל-ביתו ויספר יעקב ללבן את כל-הדברים האלה שאביו ואמו שלחוהו אל אנשי משפחתו: יד ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה אתה חלק ממשפחתי וישב עמו חֹדֶשׁ ימים ובחודש זה עבד אצלו ורעה את צאנו: טו כעבור חודש: ויאמר לבן ליעקב הכי האם בגלל ש- אחי אתה ועבדתני חנם (!?) הגידה לי מה-משפחתך מה אתה רוצה תמורת עבודתך: טז וללבן שתי בנות שם הגדלה לאה ושם הקטנה רחל: יז ועיני לאה רפות יפות¹ ורחל היתה יפת-תאר ויפת מראה: יח ויאהב יעקב את-רחל ויאמר אעבודך שבע שנים ברחל בתך הקטנה: יט ויאמר לבן טוב תיתי אתה לך טוב לי לתת אותה לך מתיתי אותה לאיש אחר מאשר שאתן אותה לאיש אחר שבה עמדי: כ ויעבד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אתה: כא כעבור שבע השנים: ויאמר יעקב אל-לבן הבה תן לי את-אשתי כי מלאו ימי נשלמו ימי העבודה שהתחייבתי לעבוד בעבורה ואבואה אליה אתחתן איתה: כב ויאסף לבן את-כל-אנשי המקום ויעש משתה: כג ויהי בערב ויקח את-לאה בתו ויבא אותה אליו ויבא אליה: כד ויתן לבן לה את-זלפה שפחתו ללאה בתו שפחה: כה ויהי בבקר והנה-הוא לאה⁴ ויאמר אל-לבן מה-זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני: כו ויאמר לבן לא-יעשה כן לא נוהגים כך במקומנו לתת הצעירה לנישואין לפני הבכירה: כז מלא שבע זאת השלם את שבעת ימי המשתה על נישואיך עם לאה ונתנה לך בסוף השבוע הזה גם-את-זאת את רחל בעבדה אשר תעבד עמדי אחרי החתונה עוד שבע-שנים אחרות: כח ויעש יעקב כן וימלא שבע זאת סיים את שבעת ימי המשתה ויתן-לו את-רחל בתו לו לאשה: כט ויתן לבן לרחל בתו את-בלהה שפחתו לה לשפחה: ל ויבא גם אל-רחל ויאהב גם-את-רחל מלאה אהב גם את רחל וגם את לאה, אך את רחל אהב יותר⁵ ויעבד עמו אחרי שהתחתן עם רחל עוד שבע-שנים אחרות⁶:

1 רשב"ם.

2 רש"י לפסוק י"ד, ספורנו, וכן הפירוש הראשון ברמב"ן לפסוק ט"ו.

3 על פי: אונקלוס, רס"ג, רשב"ם. (אפשר להוסיף ולהסביר שיופי עיניים מעיד על יופי פנימי, על אישיות טובה ויפה).

4 אבל בלילה, יעקב לא ידע שהיא לאה! רש"י: "...לפי שמסר יעקב סימנים לרחל, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה, אמרה: עכשיו תיכלם אחותי! עמדה ומסרה לה אותן סימנים".

5 ויאהב גם את רחל מלאה – יעקב אוהב גם את רחל וגם את לאה, אך את רחל אוהב יותר (- מ' היתרון).

6 למרות רמאותו של לבן, יעקב בכל זאת עובד אצלו עוד שבע שנים במסירות רבה! רש"י: "... מה ראשונות באמונה אף האחרונות באמונה, ואף על פי שברמאות בא עליו".

למרות רמאותו של לבן, יעקב עובד אצלו במסירות רבה ואינו מחפש תירוצים לזלזל או להתבטל מעבודתו. ואף רחל, למרות מעשה הרמאות שעשה אביה, נתנה את הסימנים ללאה אחותה (עיינו בהערה 4) כדי שלא תתבייש!

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחזרת:

- המשימות בצד ימין עוסקות בנישואי יעקב ולא, ואילו המשימות בצד שמאל עוסקות בנישואי יעקב ורחל.
- ציטוטי הפסוקים המשולבים וכן משימת הסיכום, נועדו לסדר בצורה מוחשית את סדר הזמנים וההתרחשויות.
- משימות ג'-ד' עוסקות בדו-שיח שבין יעקב ללבן, אחרי שהתבררה ליעקב רמאותו של לבן; במשימה ג' מתבקשים התלמידים לנסח בלשונם את טענתו של יעקב. במשימה ד' מתבקשים התלמידים להציע תשובה שיכול יעקב להשיב ללבן (יש כאן מקום לחשיבה וליצירתיות).

הרחבות והמחשבות נוספות:

- רש"י מפרש גם מעשיו של לבן המתוארים בפסוקים י"ג-י"ד, כמעשים הנובעים מבצע כסף ומרצון לנצל את יעקב.
- אפשר לעסוק בביטוי "**ברחל בתך הקטנה**" שמקורו בפסוק י"ח: "ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה." רש"י: "כל הסימנים הללו למה? לפי שהיה יודע בו שהוא רמאי - אמר לו אעבדך ברחל. ושמה תאמר רחל אחרת מן השוק - תלמוד לומר בתך. ושמה תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל - תלמוד לומר הקטנה. ואף על פי כן לא הועיל, שהרי רימהו..."

יחידה 41
יעקב מתחתן עם לאה ועם רחל
פרק כט פסוקים יג-ל

**"מלא שבע זאת ונתנה לך גם-את-זאת
בעבדה אשר תעבד עמדי עוד שבע-שנים אחרות:"** (פסוק כז)

ה. לבן הציע ליעקב להשלים את שבעת ימי המשתה, ואז להתחתן גם עם _____, תמורת עבודה של _____ שנים נוספות!

"...ועש יעקב כן וימלא שבע זאת..."

ו. אחרי השבוע של ימי המשתה נתן לבן ליעקב את _____.

החתן: _____

הכלה: _____

השפחה: _____

"ויעבד עמו עוד שבע שנים אחרות:"

סכום

שנה	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד
שנה ראשונה	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד
שנה שנייה	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד
שנה שלישית	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד
שנה רביעית	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד
שנה חמישית	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד
שנה ששית	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד
שנה שביעית	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד	יעקב עובד

ה. השלימו בתרשים כמה זמן עבד יעקב.

"ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה וישב עמו חדש ימים: ויאמר לבן ליעקב... הגידה לי מה-משגרתך: ... ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה:" (פסוקים יד-יח)

א. יעקב הציע לעבד _____ שנים בתמורה לכך שלבן יתן לו את _____ לאשה.

"ויעבד יעקב ברחל שבע שנים"

ב. בחתונה יעקב חשב שלבן נותן לו את _____, אבל לבן באמת נתן לו את _____!

החתן: _____

הכלה: _____

השפחה: _____

"ויהי בבקר והנה הוא לאה ויאמר אל-לבן מה-זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני?" (פסוק כח)

ג. כתבו בלשונכם: מה שאל יעקב את לבן?

"ויאמר לבן לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה:" (פסוק כו)

ד. מה הייתם עושים ללבן?

77
76

42. לידתם של ראובן, שמעון, לוי ויהודה פרק כ"ט פסוקים ל"א-ל"ה

א. הקדמה

מיד בתום שבוע המשתה של לאה, נשא יעקב גם את רחל. לאה ידעה שיעקב רצה מלכתחילה את רחל, והיא חשה שהוא אוהב את רחל יותר ממנה, ולכן אף על פי שיעקב נשא אותה ראשונה ואהב גם אותה, לאה עדיין הרגישה שנואה ביחס לרחל¹. כאשר ראה ה' שלאה מרגישה שנואה - חמל עליה, ובירך אותה בילדים, בעוד שרחל הייתה עדיין עקרה. (אפשר להיזכר עם התלמידים בשרה וברבקה שהיו אף הן עקרות במשך שנים רבות.)

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

לא וִירָא י-ה-ו-ה כִּי־שָׁנוּאָה לְאָה שִׁלָּה מִרְגִּישָׁה שְׁנוּאָה בִּיחַס לְאֹהֲבָתָהּ הַגְּדוּלָּה שֶׁל יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיִּפְתָּח אֶת־רַחֲמָהּ שֶׁתּוּכַל לִלְדֹת וְרַחֵל עָקְרָה לֹא יָכוּלָה לִלְדֹת : לֵב וַתֵּהָרֶה לְאָה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה י-ה-ו-ה בְּעֵנָיִי בְּצַעְרִי כִּי עָתָה וְעַכְשִׁיו יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי בְּעֵלִי, בְּזָכוֹת הַבֵּן שֶׁלִּדְתִּי : לֵב וַתֵּהָרֶה עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע י-ה-ו-ה כִּי־שָׁנוּאָה אֲנִכִּי וַיִּתֶּן־לִי גַם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁמַעוֹן : לֵב וַתֵּהָרֶה עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר עָתָה הַפֶּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלָי יִתְלוּוֶה בְּעֵלִי אֵלָי וַיְהִיָּה אִתִּי יוֹתֵר² כִּי־יִלְדֵתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ יַעֲקֹב קָרָא שְׁמוֹ³ לֵוִי : לֵב וַתֵּהָרֶה עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר הַפֶּעַם אֹדָה אֶת־י-ה-ו-ה עַל שֶׁזָּכִיתִי לֵאֲרֹבֶּעָה בָנִים עַל־כֵּן קָרָא־הָאֵל שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלְּדֹת הַפְּסִיקָה לִלְדֹת :

ג. מנגינת הכתוב

על אף הצער שלאה חשה, היא מודה לה' על כל דבר טוב שקורה לה, ומבטאת את הודאתה לה' בשמות של ילדיה.

1 רד"ק: "לא היה יעקב שונא אותה אבל היה אוהב אותה, אלא לפי שהיה אוהב את רחל יותר קרא ללאה שנואה..."
וכן בפירוש השני של הרמב"ן לפסוק ל'.

2 מתוך חיבתו אליי שילדתי לו שלושה בנים. ו'חזקוני' מפרש: "עד עכשיו הייתי מנהלת שני בני בשתי ידי, ועכשיו שנוולד לו בן שלישי יצטרך אישי לסייע לי לנהלם."

3 נאמר "קרא שמו", ולא "קראה שמו" כמו בבנים האחרים. ומסביר רד"ק: "... יעקב קרא, כמאמר לאה, כי שמח בהיוולדו..."
וממשיך הרד"ק ואומר: "ואפשר גם כן, שראה בנבואה, כי בניו (של לוי) יהיו עבדי ה' ומורי התורה, ויהיו נלווים אל ה', וה' יהיה נחלתם."

בחברת:

- במשימה א' מתבקשים התלמידים להשלים את המילים החסרות. המשימה עוסקת בתחושה הקשה של לאה ובחמלת ה' עליה.
- משימות ב'-ג' עוסקות במשמעות השמות שנתנה לאה לארבעת בניה הראשונים.

יחידה 42
לְדַתֶּם שֶׁל רְאוּבֵן, שְׁמֵעוֹן, לֵוִי וַיהוּדָה
פָּרָק כֵּת פְּסוּקִים לֹא-לֵה

"וַיֵּרָא ה' כִּי־שְׁנוּאָה לֹאֶה וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֲמָהּ וַרְחֵל עֲקָרָה:" (פסוק לא)

א. השלימו את המלים החסרות (רסל, לאה, שְׁנוּאָה, עֲקָרָה).
 יִעֲקֹב אָהֵב גַּם אֶת _____ וְגַם אֶת _____ , אֲךָ הוּא אָהֵב אֶת _____ יוֹתֵר.
 דָּבָר זֶה גֵרָם ל _____ לְהַרְגִּישׁ שְׁהִיא _____ .
 ה' רָאָה אֶת עֲקָרָה שֶׁל _____ וּפָתַח אֶת רַחֲמָהּ, וְאֵלֹו רַחֵם הַיְּתֵה _____ .

"וַתֵּהָר לֹאֶה וַתֵּלֶד בֶּן..." (פסוק לב)

ב. כתבו את שמות ארבעת בניה הראשונים של לאה, לפי סדר לדתם.
ג. סמנו במדגש צבעוני את המלים והאותיות בפסוק, הרמוזות לשמו של כל בן.

_____ - "כִּי־רָאָה ה' בְּעֵינַי כִּי עָתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי:"

_____ - "כִּי־שָׁמַע ה' כִּי־שְׁנוּאָה אֲנִכִּי וַיִּתֵּן לִי גַם־אֶת־זֶה"

_____ - "עָתָה הַפֶּעַם יֵלֹוּה אִישִׁי אֵלַי כִּי־יִלְדֵתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים"

_____ - "הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת־ה'"

"וַתַּעֲמֹד מִלְּדֹת:"

43. לידתם של דן, נפתלי, גד ואשר

פרק ל' פסוקים א'-י"ג

א. הקדמה

בראות רחל את לאה יולדת כבר ארבעה בנים בעוד היא נשארת עקרה, גבר צערה מאוד. היא פנתה אל יעקב מתוך כאב גדול, וטענה שאולי הוא לא מתפלל עליה מספיק. יעקב ענה שגם אם מתפללים הרבה, בסופו של דבר מי שמחליט, זה ה'! לא הכול תלוי בנו. רחל קיבלה את התוכחה בגבורה, והציעה הצעה מעשית: לתת ליעקב את בלהה שפחתה. אולי היא תלד, ורחל תגדל את ילדיה על ברכיה, וייחשבו כאילו הם גם שלה (כמו שעשתה שרה שנתנה את הגר לאברהם). יעקב הסכים, ובלהה ילדה את דן ונפתלי. לאה שעמדה מלדת, חשבה שהיא לא תלד יותר, והחליטה לנהוג כמו רחל, ונתנה אף היא את זלפה שפחתה ליעקב. זלפה ילדה את גד ואשר.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

א וַתֵּרָא רָחֵל כִּי לֹא יִלְדָּה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶה רָחֵל בְּאֶחְתֶּיהָ¹ וַתֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב הִבֵּה-לִּי בָנִים תֵּן לִי בָנִים. הַתִּפְלַל עָלַי לֵה' שִׁיחִיו לִי בָנִים² וְאִם-אֵין וְאִם-לֹא יִהְיוּ לִי בָנִים מִתָּה אֲנֹכִי הָרִינִי הוֹלֶכֶת לְמוֹת׃ ב יַעֲקֹב הָבִין שֶׁרָחֵל מִפְּנֵה אֱלֹהֵי אֶת הָאֲחֵרִיּוֹת לְהִיטֵת עֲקָרָה, וְלִכֵּן׃ וַיַּחֲרֶאֱף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הִתַּחַת אֶל-לֵהִים אֲנֹכִי הָאִם אֲנִי בִמְקוֹם א-לֵקִים אֲשֶׁר-מָנַע מִמֶּנִּי פְרִי-בֶטֶן יִלְדִים! (אֲנִי מִתְפַּלֵּל הֲרֵבָה³, אֲבָל בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר, ה' הוּא זֶה שֶׁקוֹבֵעַ אִם יִהְיוּ יִלְדִים אוֹ לֹא, לֹא אֲנִי!)׃ ג רָחֵל קִיבְּלָה אֶת תּוֹכְחָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וְהִצִּיעָה הַצָּעָה׃ וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי שִׁפְחָתִי בְּלָהָה בָּא אֵלֶיהָ הִתַּחַת אֶתָּה וְתִלְדַּ עֲלֵבְרָכִי אֲנִי אֲחִזִּיק וְאֶגְדֵּל עַל בְּרִכִּי אֶת הַיִּלְדִּים שֶׁהִיא תִלְדַּ וְאֶבְנֶה גַם-אֲנֹכִי מִמֶּנָּה הַיִּלְדִּים שֶׁלָּהּ יִיחָשְׁבוּ כְּאִילוֹ הֵם גַּם הַיִּלְדִּים שֶׁלִּי, וְתִרְבֶּה הַשְּׂמִחָה בְּבֵיתִי׃ ד וַתִּתֵּן-לָּהּ אֶת-בְּלָהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיֵּבֵא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב׃ ה וַתֵּהָרַ בְּלָהָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן׃ ו וַתֹּאמֶר רָחֵל דָּנִי אֶל-לֵהִים ה' דָּן אוֹתִי לְזִכּוֹת וְגַם שָׁמַע בְּקוֹלִי וְגַם שָׁמַע אֶת תְּפִלָּתִי⁵ וַיִּתֵּן-לִּי בֶן עַל-כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן׃ ז וַתֵּהָרַ עוֹד וַתֵּלֶד בְּלָהָה שִׁפְחַת רָחֵל בֶּן שְׁנֵי יַעֲקֹב׃ ח וַתֹּאמֶר רָחֵל נִפְתָּלִי אֶל-לֵהִים׃ תְּפִלּוֹת לֹא-לֵקִים⁶ נִפְתָּלִיתִי הַתִּפְלַלִּיתִי עִם-אֲחֵתִי שֶׁאִיֶּה כְּמוֹ אֲחֹתִי עִם בָּנִים גַּם-יִכְלָתִי וְתְּפִלָּתִי הִתְקַבְּלָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נִפְתָּלִי׃ ט וַתֵּרָא לְאִלָּהּ כִּי עֲמָדָה מְלֻדָּת וְהִיא חֹשֶׁבֶת שֶׁהִיא לֹא תוֹכֵל לִלְדֵת יוֹתֵר׃ י וַתִּקַּח אֶת-זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֶתָּה לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה׃ י וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לְאִלָּה לְיַעֲקֹב בֶּן׃ יא וַתֹּאמֶר לְאִלָּה בְּגָד בֶּן בֶּן מִזֵּל טוֹב⁷ וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ גָּד׃ יב וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לְאִלָּה בֶּן שְׁנֵי יַעֲקֹב׃ יג וַתֹּאמֶר לְאִלָּה בְּאֶשְׁרִי אֲנִי מְאוֹשֶׁרֶת כִּי אֲשֶׁרוֹנִי בְּנוֹת כִּי הַבְּנוֹת - הַחֲבֵרוֹת שֶׁלִּי - מֵהַלָּלוֹת וּמִשְׁבַּחוֹת אוֹתִי עַל רִיבֵי הַבָּנִים וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אֲשֶׁר׃

בא גד

- 1 רש"י: "קנאה במעשיה הטובים. אמרה: אילולי שצדקה ממני לא הייתה זוכה לבנים". (ויש כאן שבח גדול לרחל, שהקנאה הובילה אותה לחפש דרכים לשפר את מעשיה, ולא חס ושלום, לשנאה או רצון לפגוע בלאה או בילדיה!)
- 2 על פי רס"ג, רש"י, אבן עזרא ועוד.
- 3 "...כי יעקב, אי אפשר שלא נתפלל על אשתו האהובה כי עקרה היא, אלא שלא נתקבלה תפילתו..." - רמב"ן בסוף דבריו לפסוק ב'.
- 4 כשיש ילדים בבית, יש תוספת שמחה בבית, וכשיש שמחה בבית, זה נקרא שהבית 'בנוי' (ועיינו רש"י לפרק ט"ז פסוק ב').
- 5 מכאן (ומפסוק ח') בהמשך) ניתן ללמוד שרחל הרבתה בתפילה.
- 6 על פי תרגום אונקלוס. ורש"י מוסיף שלשון זו מלמדת על תפילות רבות והפצרות שהפצירה רחל בהתפללה לה'.
- 7 רד"ק: "חשבה כי לא תוליד עוד ונתנה שפחתה ליעקב להבנות ממנה, ואף על פי שהיו לה בנים, רצתה להרבות בנים, כי כל כוונתם היתה להרבות בנים".
- 8 'גד' = מזל.

אנחנו מרבים להתפלל לה' ולבקש את כל צרכינו, וה' שומע את כל התפילות, עם זאת, בסופו של דבר, רק ה' הוא זה שמחליט אם לתת, כמה לתת ולמי לתת. עלינו לזכור "שאבא גם אומר לפעמים 'לא'..."

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחבורת:

- במשימה א' מתבקשים התלמידים להשלים את השמות החסרים. הפעילות מהווה חזרה על הדו-שיח בין רחל לבין יעקב ועל הצעתה של רחל לתת ליעקב את בלהה לאשה.
- משימות ב'-ה' עוסקות במשמעות שמותיהם של בני בלהה ובני זלפה. זאת הזדמנות נוספת לשים לב, שמי שנתנו את השמות לבנים, הן רחל ולאחיה ולא בלהה וזלפה. השמות שנתנה רחל מבטאים שמחה על כך שתפילותיה התקבלו, והשמות שנתנה לאחיה מבטאים שמחה ואושר על ריבוי הבנים.

הרחבות והמחשות נוספות:

- אפשר לדבר עם התלמידים על האושר הגדול שהיה להוריהם כשהם נולדו, ועל השמחה שהם גורמים להוריהם בכל יום ויום! ילדים זו שמחה! (צריך כמובן לשים לב אם יש תלמידים מאומצים או יתומים וכדומה, ולחשוב פעמיים מה לומר ואיך לומר, אם בכלל...)

לְדַתֶּם שֶׁל דָּן וְנִפְתָּלִי, גֵּד וְאַשֵּׁר
יחידה 43

פָּרָק ל פְּסוּקִים א-יג

"וְתֵרָא רָחֵל כִּי לֹא יֵלְדָה לְיַעֲקֹב..." (פסוק א)

א. השלימו את שמות הדמויות (רחל, לאה, יעקב, בלחם).
 אחרי ש _____ ילדה כבר ארבעה בנים ו _____ לא ילדה בכלל. הרגישה _____ צער גדול מאוד. _____ פנתה אל _____ והתחננה אליו שיתפלל עוד. _____ ענה _____ ל _____ שהוא מתפלל, אבל גם אחרי התפלה, רק ה' הוא שמחליט אם היא תלד או לא.
 _____ בקשה מ _____ לקחת את _____ שפחתה לאשה. אולי _____ תזכה ללדת ילדים, והם יחשבו גם כילדים של _____.

"וְתֵתְנוּ לָהּ אֶת-בְּלָהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה" (פסוק ד)

ב. כתבו את שמות שני בניה של בלהה, שפחת רחל.
 ג. סמנו במדגש צבעוני את המלים והאותיות בפסוק, הרמוזות לשמו של כל בן.

_____ - "דַּנְיֵא-אֶלְקִים וְגַם שָׁמַע בְּקוֹלִי וַיִּתֵּן-לִי בֵן"
 _____ - "נִפְתָּלִי אֶלְקִים וַיִּתֵּן-לִי בֵן וַיִּתֵּן-לִי בֵן"
 _____ - "וַיִּתֵּן-לָהּ אֶת-בְּלָהָה שִׁפְחָתָהּ וַתֵּתֶן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה" (פסוק ט)

ד. כתבו את שמות שני בניה של זלפה, שפחת לאה.
 ה. סמנו במדגש צבעוני את המלים והאותיות בפסוק, הרמוזות לשמו של כל בן.

_____ - "בְּאִשְׁרֵי כִי אֲשֶׁרֹנִי בְנוֹת"
 _____ - "בְּאִשְׁרֵי כִי אֲשֶׁרֹנִי בְנוֹת"

44. לידתם של יששכר, זבולון, דינה ויוסף

פרק ל' פסוקים י"ד-כ"ד

א. הקדמה

כשהיה ראובן בערך בן שבע¹, הוא יצא אל השדה ומצא דודאים. דודאים אלה היו כנראה צמח מיוחד², ולאה שמחה מאוד כשהוא הביא לה אותם. היה לה משהו מיוחד! כשרחל ראתה את הדודאים, היא גם כן רצתה ליהנות מהם, והיא ביקשה מלאה לתת לה חלק מהם. לאה ענתה בכאב ואמרה: "האם לא די לך שיעקב אתך כמעט כל הזמן? עכשיו גם את הצמח המיוחד שבני הביא רק לי, את רוצה לקבל?" רחל הבינה לכאבה של לאה אחותה, והציעה שיעקב יהיה אֶתָהּ באותו לילה, תמורת חלק מהדודאים. לאה הסכימה. בהמשך הפסוקים, אנחנו לומדים על המאמצים שעשו ועל התפילות הרבות שהתפללו גם לאה וגם רחל, על מנת לזכות ללדת עוד ילדים.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

יד וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בְּיָמֵי קְצִיר־חֹטִים וַיִּמְצָא דּוּדָאִים סוּג שֶׁל צִמָּח בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לָאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל־לָאָה תִּנִּי־נָא לִי מְדוּדָאִי בְּנֶגֶד : טו וַתֹּאמֶר לָהּ הִמָּעַט קָחְתְּךָ אֶת־אֵי־שִׁי וְלָקַחְתְּ גַּם אֶת־דּוּדָאִי בְּנִי הֵאָם לֹא דִי בְּכָךְ שִׁיעֶקֶב נִמְצָא אִתְּךָ רֹב הַזְמָן וְלֹא אִתִּי? עֲכָשִׁיו אֵת רֹצָה גַם לִקְחַת מֵהַדּוּדָאִים שִׁמְצָא בְּנִי! וַתֹּאמֶר רָחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ יִהְיֶה אִתְּךָ הַלֵּילָה תַּחַת בִּמְקוֹם, תִּמּוּרֵת דּוּדָאִי בְּנֶגֶד : טז וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בָּעֶרְבַּ וַתֵּצֵא לָאָה לְקִרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלָי תָּבוֹא כִּי שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוּדָאִי בְּנִי נָתַתִּי לָרָחֵל דּוּדָאִים בְּתִמּוּרָה לְכָךְ שֵׁאתָה תִּהְיֶה עִמִּי וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בַּלַּיְלָה הַזֶּה : יז וַיִּשְׁמַע אֶ־לֵּהִים אֶל־לָאָה שֶׁהִתְפַּלְלָה שֶׁתִּזְכֶּה לִלְדֹת עוֹד³ וַתֵּהָר וַתֵּלֶד לִיעֲקֹב בֶּן חֲמִישִׁי : יח וַתֹּאמֶר לָאָה נָתַן אֶ־לֵּהִים שְׂכָרִי עַל אֲשֶׁר־נָתַתִּי אֶת זֶלְפָּה שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי (ה' ראה כמה אני מתאמצת עבור עוד בנים: 1. התפללתי. 2. נתתי ליעקב את זלפה שפחתי. 3. ויתרתי על הדודאים) וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׁשַׁכָּר⁴ (מלשון 'יש שכר'): יט וַתֵּהָר עוֹד לָאָה וַתֵּלֶד בֶּן־שְׁשִׁי לִיעֲקֹב: כ וַתֹּאמֶר לָאָה זָכַדְנִי אֶ־לֵּהִים אֹתִי זָכַד טוֹב נָתַן לִי ה' דְּבַר טוֹב, חֵלֶק טוֹב (שזכיתי לשה בנים!) הַפֶּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי עֲכָשִׁיו בְּעַלִּי יִהְיֶה עִמִּי יוֹתֵר בְּבִיתִי (זבול = בית מגורים) כִּי־יִלְדֹתִי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ זְבֻלֹן: כא וְאַחֵר יִלְדָה בֵּת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה⁵ : כב וַיִּזְכֹּר אֶ־לֵּהִים אֶת־רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלָיָהּ אֶ־לֵּהִים אֵל תְּפִלּוֹתֶיהָ וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֲמָהּ : כג וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסָּף אֶ־לֵּהִים אֶת־חֲרָפְתִּי אֶת בּוֹשְׁתִי (הייתה לי בושה בכך שלא היו לי בנים, וה' לקח ממני בושה זו) : כד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לְאֹמֶר יוֹסֵף יֵ־הֵ־נָה לִי בֶן אַחֵר בֶּן נֹסֶף⁶ :

1 רד"ק. ועל פי 'דעת מקרא', היה כבן ארבע או חמש.

2 יש אומרים, שהיה לדודאים ריח טוב או שהפיקו מהם בושם טוב - רמב"ן ועוד.

3 יש אומרים, שסברו שהייתה בדודאים רפואה או סגולה להיריון - ספורנו, אור החיים ועוד.

4 רש"י: "שהייתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים".

5 האות 'ש' השנייה איננה מנוקדת - היא ש' שותקת, ואין מבטאים אותה בקריאה (כאילו כתוב: "יִשְׁכָּר").

6 רש"י: "פירשו רבותינו, שדנה לאה דין בעצמה: אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי (אפילו) כאחת השפחות (כי יהיה לה, לכל היותר, בן אחד, שזה פחות ממה שהיה לבלהה וזלפה, שהרי ידעה בנבואה שיהיו ליעקב שנים עשר בנים), והתפללה עליו ונהפך לנקבה".

7 רש"י: "יודעת הייתה בנבואה, שאין יעקב עתיד להעמיד אלא שנים עשר שבטים, (ולכן) אמרה: יהי רצון שאותו שהוא עתיד להעמיד יהא ממני, לכן לא נתפללה אלא על בן אחר (ולא על בנים רבים)".

לאה זכתה להרבה בנים, ורחל זכתה לאהבתו היתרה של יעקב! המצב הזה גרם למתח בין לאה ורחל. ועם זאת, אין אנו מוצאים שום ביטוי של שנאה חס ושלום ביניהן. להיפך! אפילו כשלאה אמרה דברים קשים הנובעים מכאב עמוק - רחל הבינה אותה ומצאה דרך לחזק אותה, ומאוחר יותר כאשר לאה הבינה שחלקה של רחל בבנים עלול להיות קטן אפילו משל בלהה וזלפה, היא התפללה בעבורה, ותפילתה התקבלה. (על פי המדרש המובא ברש"י לפסוק כ"א).

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחבורת:

- משימות א'-ב' עוסקות במשמעות שמות ילדיה הנוספים של לאה. שמות הבנים מבטאים שמחה יתרה על החלק הטוב שלאה זכתה בו. שמה של דינה מוסבר בדברי המדרש המובא ברש"י לפסוק כ"א (- הובא בהערת שוליים 5).
- משימות ג'-ה' עוסקות בבן הבכור של רחל, ביוסף. רחל קוראת לו יוסף משתי סיבות:
 1. על שם שאסף ה' את חרפתה.
 2. שמו מבטא תפילה לה', שיוסיף וייתן לה עוד בן.
- בצד שמאל יש פעילות בשם: "תשבץ המשפחה". על התלמידים למלא את השמות בתשבץ, על פי ההגדרות. אם הם ימלאו בצורה נכונה, האותיות המסומנות מתחת לחץ ייצרו משפט בן שלוש מילים - משפט שאפשר לדבר עליו וגם לשיר אותו בכיתה! (סביר להניח שזאת הפעם הראשונה שחלק מהתלמידים מנסים לפתור תשבץ - כדאי להקדים ולהסביר להם כיצד עושים את זה).

הרחבות והמחשבות נוספות:

- אפשר להכין כרטיסים עם שמות בני יעקב, והתלמידים צריכים: למיין אותם לפי האימהות, לסדר אותם לפי סדר הלידה וכדומה. אפשר להכין תפזורת עם שמות בני יעקב או שעשועונים אחרים.

לדתם של יששכר, זבולון, דינה ויוסף פרק ל פסוקים יד-כד

יחידה 44

תשבץ המשפחה

כתבו את שמות האנשים על פי ההגדרות (אות אחת בכל משבצת):

1. התחתן עם רחל ולאָה
2. סבא של יעקב
3. בתם של יעקב ולאָה
4. עליו נאמר "שמע ה' כי שנואָה אנכי"
5. עליו נאמר "דָּאָה ה' בעניי כי עתה יִאָּהֲבֵנִי אישִׁי"
6. בנה הביא לה דודאים
7. עליו נאמר "עתה הפעם ילֹוֹה אישִׁי אלי"
8. פגשה את יעקב ליד הבאר
9. עליו נאמר "יוסף ה' לי בן אחר"

מה המשפט שנקבלתם מלמעלה למטה מתחת לחץ?
האם אתם מכירים שיר עם המלים האלה?

"וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל-לֵאָה וַתֵּהָר וַתֵּלֶד... (פסוק יז)"

- א. כתבו את שמות ילדיה הנוספים של לאה.
- ב. סמנו במדגש צבעוני את המלים והאותיות בפסוק. הרמוזות לשמו של כל בן.

_____ - "נָתַן אֱלֹהִים שְׁכָרִי אֲשֶׁר-נָתַתִּי שְׂפָחַתִּי לְאִישִׁי"

_____ - "וַיִּבְרְאֵנִי אֱלֹהִים וְאֵתִי יָבֹד טוֹב
הַפְּעַם וַיִּבְרְאֵנִי אִישִׁי כִּי-יִלְדֵתִי לוֹ שֵׁשֶׁה בָּנִים"

_____ - "וְאַחֵר יִלְדָה בֵּת וְתִקְרָא אֶת-שְׁמָהּ _____:"

"וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל-לֵקִים וַיִּפְתַּח אֶת-רַחֵמָהּ:
וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן... (פסוקים כב-כג)"

- ג. כתבו את שם בנה של רחל.
- ד. סמנו במדגש צבעוני את המלים והאותיות בפסוק. הרמוזות לשמו של הבן.

_____ - "אָסַף אֱלֹהִים אֶת-חַרְפִּי: ", "יוסף ה' לי בן אחר:"

ה. כמה הסברים נתנה רחל לשמו של יוסף?

45. הסכם העבודה בין לבן לבין יעקב פרק ל' פסוקים כ"ה-ל"ו

א. הקדמה

עם לידתו של יוסף, הסתיימו ארבע עשרה השנים שיעקב התחייב לעבוד אצל לבן, ויעקב ביקש את רשותו ללכת. לבן ידע שהוא זכה לברכת ה' בנכסיו, בזכותו של יעקב, והוא שאל אותו מה רצונו לקבל, בתמורה להסכמתו להישאר ולהמשיך לעבוד. יעקב, שהיה כבר בעל משפחה גדולה, ושעד כה לא הרוויח שום דבר לפרנסתו, הסכים להישאר ולעבוד, תמורת כמות מסוימת של צאן. אולם יעקב ביקש לקבוע שני כללים לגבי צאן זה, שהוא יקבל בשכרו:

(1) שזה יהיה **סוג צאן** עם סימני היכר מובהקים, שלבן לא יוכל לטעון שיעקב גנבם, והם: הצאן הנקודים, הטלואים והעקודים, וכן הכבשים החומים (אלה סימנים הניכרים מרגע הלידה ואי אפשר לשנותם).

(2) שאת **כמות הצאן** שהוא יקבל, לא לבן יקבע - אלא ה'! כיצד? - רק בני צאן מיוחדים שייוולדו **מכאן והלאה**, יהיו של יעקב. כמה כאלה ייוולדו? - רק ה' מחליט!

כיצד יתבצע הדבר? - יעקב יעבור בכל צאנו של לבן, ויוציא מהם את כל הצאן המיוחדים שכבר נולדו, וימסור אותם לטיפולו של לבן, ואילו הוא, יעקב, יטפל בצאן הרגילים של לבן בלבד. **רק** צאן מיוחדים שייוולדו מכאן ולהבא בעדרי הצאן הרגילים שיעקב מטפל בהם - יהיו של יעקב!

לבן קיבל את הצעתו של יעקב בשמחה, כי בדרך הטבע, הצעה זו תחייב אותו לתת ליעקב מעט מאוד צאן, אם בכלל... והוא הלך בעצמו להוציא את כל הצאן המיוחדים (הוא רצה לוודא שלא יישאר בטעות שום שה מיוחד בעדרים שעליהם מופקד יעקב...). הוא נתן אותם ביד בניו, והתרחק ביחד איתם מיעקב מרחק של שלושה ימי הליכה (עשרות קילומטרים!), כדי שלא תהיה שום אפשרות לקשר בין העדרים. במצב זה, מהם הסיכויים שמהצאן הרגילים הנמצאים בטיפולו של יעקב, ייוולדו צאן מיוחדים?...

סוגי הצאן המיוחדים:

"נקודים" - כולו בצבע אחד ויש לו נקודות בצבע אחר.

"טלואים" - כולו בצבע אחד ויש לו כתמים בצבע אחר (מלשון 'טלאי').

"עקודים" - כולו בצבע אחד, ורק החלק התחתון של הרגליים בצבע אחר (מלשון עקדה, משום שזהו המקום בו עוקדים-קושרים את רגלי הבהמה לפני השחיטה).

כבש חום - וזה היה נדיר, כי רוב הכבשים היו לבנים.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

כה וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת-יוֹסֵף (והסתיימו שנות העבודה שיעקב התחייב לעבוד) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לִבָּן שְׁלַחֲנִי תָן לִי רְשׁוֹת לִלְכֹת¹ וְאַלְכָה אֶל-מְקוֹמִי וְלֹאֲרָצִי: כּו תִּנֶּה אֶת-נַשִּׁי וְאֶת-יְלָדֵי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּי אֹתָךְ בֵּהֶן וְאַלְכָה כִּי שֶׁהִי אֶתְּךָ יָדַעְתָּ אֶת-עֲבַדְתִּי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ אֵתָּה יוֹדַע שְׁעַבְדְּתִיךָ בְּמַסִּירוֹת וּבְנִאמֹנוֹת: כּו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לִבָּן אִם-נָא מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִם מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, אֵל תֵּלֶךְ, כִּי נִחַשְׁתִּי נִסִּיתִי לַגְלוֹת עַל יְדֵי נִיחוּשׁ² בְּזִכּוֹת מִה הִתְבַּרְכּוּ נַכְסֵי, וְהִגַּעְתִּי לְמִסְקָנָה שׁ: וַיְבָרְכֵנִי י-ה-ו-ה בְּגִלְלָךְ בְּזִכּוֹתָךְ (ולכן אני מבקש שתישאר): כח וַיֹּאמֶר (המשך דברי לבן) נִקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי אֲמֹר לִי בְּמִפּוֹרֶשׁ, בְּדִיּוֹק אִיזָה שְׂכָר אֵתָּה רֹצָה תְּמֹרֶת הַמִּשְׁךְ עֲבוֹדְתְךָ אֲצִלִּי וְאַתָּנָה: כט וַיֹּאמֶר (יעקב) אֵלָיו אֵתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ בְּמַסִּירוֹת וְאֵת אֲשֶׁר-הָיָה מְקֹנָךְ אֹתִי וּמִה הָיָה מִצֵּב הַמְּקֹנָה שֶׁהִבֵּאתָ לִי בִּהְתַּחֲלָה: ל כִּי מַעַט הַמְּקֹנָה אֲשֶׁר-הָיָה לְךָ לִפְנֵי בִּהְתַּחֲלָה וַיִּפְרֹץ לְרֹב הַתְּרֵבָה מֵאֵד וַיְבָרְךָ י-ה-ו-ה אֶתְּךָ לְרִגְלִי מֵאֵז שְׁדִרְכָה רַגְלִי בְּבֵיתְךָ³ וְעִתָּה וְעַכְשִׁיו מִתִּי אַעֲשֶׂה גַם-אֲנֹכִי לְבֵיתִי לְפָרְנֶסְתָּ מִשְׁפַּחְתִּי: לא וַיֹּאמֶר (לבן) מִה אֶתָּן-לְךָ? וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא-תִתֶּן-לִי מְאֻמָּה כְּלוּם! אִם-תַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אִם תִּסְכִּים לְדַבֵּר שְׂאוֹמֶר, אֲשׁוּבָה אַחֲזֹר, אֶרְעָה צֹאנְךָ⁽¹⁾ אֲשַׁמֵּר עֲלֵיהֶם: לב אַעֲבֹר בְּכָל-

1 זוהי דרך ארץ לבקש רשות מהמארח ללכת, ולא לקום וללכת בלי להגיד.

2 לבן, וכן גויים רבים באותה תקופה, היו רגילים לעשות סוג של כישוף שקראו לו 'ניחוש'. הם טענו שיש להם יכולת לגלות דברים נסתרים ובלתי ידועים בעזרת ה'ניחוש'.

3 רמב"ן: "ויעקב אמר ויברך ה' אותך לרגלי, ולא רצה לומר 'בגללי', דרך ענווה. ואמר 'לרגלי', כי מעת שבא רגלי בביתך היית מתברך".

צֶאֱנֹךְ הַיּוֹם הָסֵר מִשָּׁם וְאוֹצִיא מֵהֶם אֶת כָּל הַצֹּאן הַמִּיּוֹחָדִים: כָּל־שֶׁהוּ נֶקֶד שִׁישׁ עָלָיו נְקוּדוֹת וְטָלוּא שִׁישׁ עָלָיו כְּתָמִים וְכָל־שֶׁהָחוּם בִּפְשָׁבִים וְטָלוּא וְנֶקֶד בְּעֵזִים - וְאֵתֵן לָךְ אוֹתָם. וְאִילוּ אֲנִי אֲשִׁמּוֹר עַל שְׂאֵר הַצֹּאן 'הָרְגִילִים'. וְמָה שִׁיּוּלַד מִכָּאן וְלִהְבֹּא מֵהַצֹּאן הָרְגִילִים, וְהוּא מִיּוֹחָד (נְקוּד אוֹ טָלוּא, וְחוּם בְּכַבְשִׁים) וְהָיָה שֶׁכָּרִי רַק הוּא יִהְיֶה שְׂכָרִי! 4

לֵךְ וְעִנֵּתָהּ בִּי צִדְקָתִי צִדְקָתִי תִהְיֶה בְּרוּרָה בְּיוֹם מָחָר בַּעֲתִיד כִּי־תָבוֹא עַל־שֶׁכָּרִי לִפְנֵיךָ כֹּאשֶׁר תָּבוֹא לְבִדּוֹק אֶת הַצֹּאן שְׂקִיבִלְתִּי בְּשֶׁכֶר עֲבוּדָתִי - כָּל אֲשֶׁר־אֵינְנוּ נֶקֶד וְטָלוּא בְּעֵזִים וְחוּם בִּפְשָׁבִים זֶה יִהְיֶה סִימָן שֶׁ־גָּנוּב הוּא אֲתִי: לֵד וַיֹּאמֶר לָבֵן הֵן כֵּן! אֲנִי מִסְכִּים! לֹא הִלּוּאִי יְהִי כְּדִבְרְךָ: לֵה וַיִּסֶּר (לָבֵן) בְּיוֹם הַהוּא אֶת־הַתִּישִׁים הָעֶקְדִים וְהַטָּלָאִים וְאֵת כָּל־הָעֵזִים הַנֶּקֶדוֹת וְהַטָּלָאִת כָּל אֲשֶׁר־לָבֵן בּוֹ וְכָל־חוּם בִּפְשָׁבִים (אֶת כָּל הַצֹּאן 'הַמִּיּוֹחָדִים') וַיִּתֵּן בְּיַד־בְּנָיו שֶׁל לָבֵן, שֶׁהֵם יִשְׁמְרוּ עֲלֵיהֶם: לֹא וַיִּשֶׂם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים מֵרַחֵק שֶׁל שְׁלוֹשָׁה יָמִים הִלִּיכָה בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב 5 וַיַּעֲקֹב רָעָה אֶת־צֹאן לָבֵן הַנּוֹתָרֶת רַק אֶת הַצֹּאן 'הָרְגִילִים' שֶׁנִּשְׁאָרוּ וְהוֹפְקָדוּ אֲצִלּוֹ:

ג. מנגינת הכתוב

פרנסתו של אדם ומידת הצלחתו בעבודתו נקבעות על ידי הקדוש ברוך הוא.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת:

- משימה א' נועדה למקם את לידתו של יוסף ואת בקשת יעקב ללכת, בתרשים של ציר הזמן, המוכר כבר לתלמידים מיחידה 41.
- במשימה ב', מתבקשים התלמידים לנסח בלשונם את הסיבה לכך שלבן רצה שיעקב יישאר. הם יכולים לנסח זאת בסגנון חיובי: כי לבן רצה שברכת ה' תמשך להשפיע על ביתו וממונו, או בסגנון שלילי: כי הוא חשש שברכת ה' תסור ממנו.
- משימות ג'-ד' עוסקות בהסכם השכר שיעקב ביקש. בשולי המשימות מוצעים שני נושאים לשיחה בכיתה: הנושא הראשון עוסק בדרישתו של יעקב, שרק ה' יקבע בסופו של דבר כמה שכר הוא יקבל. הנושא השני עוסק בדרישתו של יעקב, שהשכר יהיה מסוג שלבן לא יוכל להכחיש אותו או לטעון שיעקב גנב אותו.

הסכם העבודה בין לבן לבין יעקב
פרק ל פסוקים כה-לו

45 יחידה

1. לפיכך עדר צאן. חפשו בעדר את הצאן המיוחד!

1. סמנו את **העזים והעזים מוצאים**. כמה מצאתם?
2. סמנו את **העזים והעזים מוצאים**. כמה מצאתם?
3. סמנו את **העזים והעזים מוצאים**. כמה מצאתם?
4. סמנו את **העזים והעזים מוצאים**. כמה מצאתם?

לישיחה בכיתה: מדוע יעקב רצה לשלם דָּקָא אֶת הַצֹּאן הַמִּיּוֹחָד?

א. סמנו בתרשים מתי ביקש יעקב מלבן רשות ללכת.

יום	יעקב	מלבן
יום ראשון	יעקב	מלבן
יום שני	יעקב	מלבן
יום שלישי	יעקב	מלבן
יום רביעי	יעקב	מלבן
יום חמישי	יעקב	מלבן
יום שישי	יעקב	מלבן
יום שבת	יעקב	מלבן
יום ראשון	יעקב	מלבן

ב. מדוע רצה לבן שיעקב יישאר אצלו?

ג. וַיֹּאמֶר מֶה אֲתֹנֶלְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא־תִתְּנִי מֵאֻמָּה אֶת־עֲשֵׂה־לִי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֶרְעָה צֹאנָה אֲשִׁמּוֹר: אֲעֹבֵר בְּכָל־צֹאנֶךָ הַיּוֹם הַסֵּר מִשָּׁכְלִי־שֶׁהוּ נֶקֶד וְטָלוּא וְכָל־שֶׁהָחוּם בִּפְשָׁבִים וְטָלוּא וְנֶקֶד בְּעֵזִים וְהָיָה שֶׁכָּרִי: (פסוקים לא-לב)

ד. יעקב הסכים להשאיר ולהמשיך לרעות את צאן לבן תמורת הצאן המיוחד שיוכל מעבשו.

ה. מדרש המדבקות - הדביק מדבקות של סוגי הצאן המיוחדים על פי הכותרות:

כבש חום	שֶׁהָחוּם	שֶׁהָטָלוּא	שֶׁהָנֶקֶד	שֶׁהָעֶקֶד

לישיחה בכיתה: מי יקבע בסופו של דבר, כמה צאן יקבל יעקב? (לָבֵן וְיַעֲקֹב אוֹ ה')?

4 כך הסבר הפסוק על פי רש"י.

5 "שחם ושלום" לא יגיע בטעות צאן 'נדיר' אל העדר שעליו מופקד יעקב...

46. השתדלותו של יעקב לפרנסתו

פרק ל' פסוקים ל"ז-מ"ג

א. הקדמה

אחרי סיכום תנאי העבודה והמשכורת, יצא יעקב לעבודת הטיפול בצאן הרגילים של לבן. כזכור, העדר כולו היה שייך ללבן, ורק צאן מיוחדים שייולדו בעדר הזה מכאן ולהבא – יהיו של יעקב. יעקב ידע שכמות הצאן שהוא יקבל תיקבע בידי שמים. יחד עם זאת, הוא ידע גם שהאדם צריך לעשות השתדלות מצדו. עד כמה ההשתדלות תצליח? כמה ברכה תשרה במעשה ידיו? – רק ה' יקבע!

מה עשה יעקב? הוא לקח מקלות מענפים של עצי לבנה, לוז וערמון, גילף בהם צורות של 'נקודים' ו'טלואים', והעמיד אותם במקומות שבהם כל הצאן באים לשתות. הוא קיווה שהמראה של מקלות 'נקודים' ו'טלואים' ישפיע על הצאן המעוברים, ויגרום לכך שהן ימליטו טלואים וגדיים בעלי מראה דומה¹. אחרי שפעולתו הצליחה ואכן נולדו לא מעט צאן מיוחדים, הוא העמיד את הצאן המיוחדים בעצמם מול שאר העדר, בתקווה שהמראה שלהם ישפיע גם כן באותה צורה. את הפעולות האלה יעקב לא עשה כל הזמן, אלא רק בזמן שהצאן המעוברים היו חזקות ובריאיות. אבל כשהצאן המעוברים היו חלשות או חולות, הוא לא שם את המקלות. וכך נוצר מצב, שכאשר הוא הפריד את הצאן המגיע לו מתוך עדר הצאן של לבן, היו בעדר שלו צאן רב, ובתוכם אחוז גבוה יחסית של צאן בריאים וחזקים.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

לֹא וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מִקֵּל לְבִנְהָ לַח מִקֵּל מִעֵנָף לֹח (טרי) שֶׁל עֵץ לְבִנְהָ וְלֹז וּמִקֵּל מִעֵץ לֹז וְעֵרְמוֹן וּמִקֵּל מִעֵץ עֵרְמוֹן וַיַּפְצֵל בָּהֶן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת וְהָיָה גִילָף בָּהֶם צוּרוֹת שֶׁל נְקוּדוֹת וְכַתְּמִים לְבָנִים² מִחֲשֵׁף הַלָּבָן הַעֲנָפִים חוּמִּים מִבְּחוּץ, וְהַגִּילּוֹף חֲשָׁף אֶת הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל-הַמִּקְלוֹת מִבְּפָנִים: לֹח וַיַּצֵּג הוּא הָעֵמִיד וְנִעֵץ בְּאֵדְמָה אֶת-הַמִּקְלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֵהֲטִים לִיד תַּעֲלוֹת הַמַּיִם בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם וְלִיד שִׁקְתוֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּבְאֶן הַצֹּאן לְשִׁתּוֹת (מָהֶם) לְנֹכַח הַצֹּאן הַמִּקְלוֹת הָיוּ מֹל הַצֹּאן הַבָּאוֹת לְשִׁתּוֹת וַיַּחֲמִנָה וְהָיָה הַסִּתְכַלּוֹת עַל הַמִּקְלוֹת הָאֵלֶּה בְּבֹאֵן לְשִׁתּוֹת: לֹט וַיַּחֲמוּ הַצֹּאן וּבִשְׁעָה שֶׁהַצֹּאן הִתְעַבְּרוּ וְהָיוּ בִּהְרִיץ תוֹךְ כִּדִּי שֶׁהֵן מִסִּתְכַלּוֹת אֶל-הַמִּקְלוֹת מֵרָאֵה הַנְּקוּדוֹת וְהַכְּתָמִים שֶׁבַּמִּקְלוֹת גֵּרָם לָהֶן שֶׁהֵן: וַתִּלְדוּ הַצֹּאן עֲקָדִים נְקָדִים וְטִלְאִים בְּדוּמָה לְמֵרָאֵה שֶׁהֵן רָאוּ בַּמִּקְלוֹת: מ וְהַכְּשָׁבִים⁴ (שֶׁנִּלְדוּ עֲקוּדִים, נְקוּדִים וְטִלְאִים) הִפְרִיד יַעֲקֹב וְשֵׁם אוֹתָם כַּעֲדָר נִפְרָד לְפָנֵי שֹׁאֵר הַצֹּאן וַיִּתֵּן פָּנֵי הַצֹּאן וְהוּא נָתַן אֶת פָּנֵי שֹׁאֵר הַצֹּאן, הַרְגִּילִים, אֶל-עֶקֶד וְכָל-חֹם בְּצֹאן לָבָן אֶל מֹל הָעֵדָר הַמְּיוּחָד. (וּבִסּוּפּוֹ שֶׁל דִּבְרֵי, כִּשְׁהַצֹּאן הַמְּיוּחָדִים הִתְרַבּוּ) וַיִּשֶׁת-לוֹ עֲדָרִים לְבָדּוֹ הוּא שֵׁם לוֹ עֲדָרִים נִפְרָדִים וְלֹא שִׁתָּם וְלֹא שֵׁם אוֹתָם עַל-צֹאן לָבָן בִּיחָד עִם הַצֹּאן הַרְגִּילִים שֶׁל לָבָן: מֵא דִּבְרֵי נֹסֵף שֶׁעָשָׂה יַעֲקֹב: וְהָיָה בְּכָל-יָחַם כֹּאֲשֶׁר הִתְעַבְּרוּ הַצֹּאן הַמִּקְשָׁרוֹת הַחֲזָקוֹת וְהַבְּרִיאוֹת וְשֵׁם יַעֲקֹב אֶת-הַמִּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאן בְּרֵהֲטִים לְיַחֲמִנָה בַּמִּקְלוֹת כִּדִּי שִׁתְּעַבְּרוּ תוֹךְ כִּדִּי שֶׁהֵן מִבִּיטוֹת עַל הַמִּקְלוֹת: מֵב וּבִהֲעֲטִיף הַצֹּאן וְכֹאֲשֶׁר הִתְעַבְּרוּ הַצֹּאן הַחֲלוּלוֹת וְהַחֲלָשׁוֹת לֹא יִשָּׂים אֶת הַמִּקְלוֹת וְהָיָה הָעֲטָפִים הַצֹּאן הַחֲלָשִׁים לְלָבָן וְהַקְּשָׁרִים וְהַצֹּאן הַחֲזָקִים לְיַעֲקֹב: מֵג וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ (יַעֲקֹב) מְאֹד מְאֹד בַּעוֹשֶׁר וַיְהִי-לוֹ צֹאן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וְעַבְדִּים וְגַמְלִים וְחֲמָרִים:

1 יש אומרים שאת הרעיון לפעולה זו קיבל יעקב מדברי מלאך ה', שבא אליו בחלום המתואר בפרק ל"א, פסוקים י"ב-י"ג ('דעת מקרא').

2 רש"י: "פצלות – קילופים קילופים, שהיה עושהו מנומר".

3 על פי 'דעת מקרא'. ('ויחמנה' משורש: ח.מ.ה. שבארמית, ומשמעותו: ראה, הביט. ואילו המילה "ויחמו" שבפסוק הבא, היא משורש: י.ח.מ., ומשמעותו 'התעברו').

4 כשבים = כבשים.

ה' קובע את פרנסתו של אדם, אך על האדם מוטלת חובת ההשתדלות.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת:

- משימות א'-ג' עוסקות במקלות שיעקב פיצל ונעץ באדמה מול הצאן.
- משימות ד'-ה' עוסקות בהתעשרותו של יעקב.
- ההצעה לשיחה בכיתה נועדה לפתח עם התלמידים את ההבנה, שאדם יכול למכור רכוש שיש לו ולקנות תמורתו רכוש אחר שאין לו. כך מתנהלים חיי המסחר בין בני אדם.
- המשימה האחרונה עוסקת בתוצרת שיכול אדם להפיק מהצאן.

הרחבות והמחשבות נוספות:

- אפשר להביא לכיתה מקלות או ענפים ולהראות איך מגלפים בהם נקודות לבנות בעזרת סכין.

יחידה 46
השתדלותו של יעקב לפרנסתו
פרק ל פסוקים לז-מג

"וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי־לֹו צֶאֱן רְבוּת וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים וְגַמְלִים וְחֲמֹרִים:" (פסוק מג)

ד. מיהו "האיש"?

ה. סמנו בפסוק, בעזרת מדגש, את הרכוש הרב שהיה ליעקב.

לשיחה בכיתה: אם יעקב קבל רק את "הצאן המיוחד", מנין הוא השיג, לדעתכם, את כל שאר הרכוש?

התוצרת של הצאן

ו. הקיפו במעגל את מה שאפשר להכין מכל תוצרת.

מדף המדבקות - הדביקו את המדבקה המתאימה:

• מהבשר אפשר להכין: בגדים, גבינות, בשר לאכילה, נעלים, שופר.

• מהצמר אפשר להכין: בגדים, גבינות, בשר לאכילה, נעלים, שופר.

• מהחלב אפשר להכין: בגדים, גבינות, בשר לאכילה, נעלים, שופר.

• מהעור אפשר להכין: בגדים, גבינות, בשר לאכילה, נעלים, שופר.

• מהקרנים אפשר להכין: בגדים, גבינות, בשר לאכילה, נעלים, שופר.

האם יש לכם רעיונות נוספים?

"וַיִּקְחֵלֹו יַעֲקֹב מִקֵּל לִבְנֵה לֹחַ וְלֹו וַעֲרֻמוֹ..." (פסוק לו)

א. יעקב לקח מקלות משלושה סוגי עצים:

1. מעץ _____ ; 2. מעץ _____ ; 3. מעץ _____ .

"וַיַּפְצֵל בֵּהֶן פַּעֲלוֹת לִבְנוֹת מַחֲשֵׁף הַלֵּבֹן אֲשֶׁר עַל־הַמַּקְלוֹת:" (פסוק לז)

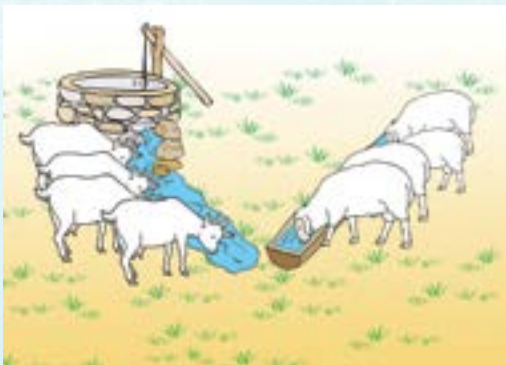
ב. מדף המדבקות - הדביקו מדבקות של המקלות לפני פצול הפצלות ואחרי הפצול:

לפני

אחרי

"וַיֹּצֵג אֶת־הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֹהֲטִים בַּשְּׁקָתוֹת הַמַּיִם..." (פסוק לח)

ג. הוסיפו לציור את המקלות במקומות שיעקב שם אותם:

"... וַתִּלְדֵּי הַצֶּאֱן עֲקָדִים וְנָקְדִים וְטָלָאִים:"

47. יעקב רוצה לשוב לארץ כנען

פרק ל"א פסוקים א'-ט"ז

א. הקדמה

יעקב עבד במסירות רבה בשמירת צאנו של לבן, אולם די מהר התברר לו שלבן מרמה אותו ומשנה את הסכם השכר, בכל פעם שנראה לו שיעקב מרוויח יותר מדי... אילולי הברכה המיוחדת של ה' שבירך את הצאן, בכל פעם שלבן שינה את ההסכם, באופן שייטיב דווקא עם יעקב - יעקב היה נשאר בלא נכסים...! בזכות ברכת ה', הלך יעקב והתעשר, אולם מצד שני, גם קנאתו של לבן הלכה וגברה.

כעבור שש שנים, החליט יעקב שהגיע הזמן לעזוב. קרו כמה דברים שהביאו את יעקב להחלטה הזאת:

1. יחסם של בני לבן אליו, שמתוך קנאתם החלו להאשים אותו בגנבת רכוש אביהם - כפי שמפורש בפסוק א'.

2. מראה פני לבן, שהשתנו לרעה והביעו כלפיו יחס מתנכר - כפי שמפורש בפסוק ב'.

3. דבר ה' אליו שישוב לארץ כנען - כפי שמפורש בפסוק ג'.

יעקב קרא לרחל וללאה, שיתף אותן במחשבותיו, והן הסכימו אותו וחזקו אותו בהחלטתו שעליהם לעזוב את בית לבן.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

א וַיִּשְׁמַע (יעקב) אֶת־דְּבָרֵי בְנֵי־לֵבָן לֵאמֹר שְׂאוֹמְרִים: לָקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל־אֲשֶׁר לְאֲבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר לְאֲבִינוּ עֲשָׂה הַרוּוִיחַ אֶת כָּל־הַפֶּכֶד הַזֶּה: ב וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת פְּנֵי לֵבָן וְהִנֵּה מְרֹאֵה פָנָיו אֵינָנו עִמּוֹ כְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִקֻּדָם: ג וַיֹּאמֶר י-ה-ו-ה אֶל־יַעֲקֹב שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וְלִמּוֹלְדֹתֶיךָ וְאֵהִי עִמָּךְ: ד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלָאָה הַשָּׂדֶה אֶל־צֹאנָו: ה וַיֹּאמֶר לָהֶן רְאֵה אֲנִכִּי אֶת־פְּנֵי אֲבִיכֶן כִּי־אֵינָנו אֵלֶי כְּתַמּוֹל שְׁלֹשָׁם יָחִסוּ אֵלַי הַשְׁתַּנָּה לַרְעָה בְּגִלָּל עוֹשֵׁרִי, לַמְרוֹת שֶׁאֵת עוֹשֵׁרִי קִיבַלְתִּי בְּזִכּוֹת ש- וְא-לֵהִי אֲבִי הִיא עִמָּדִי וּבִירֵךְ אֶת מִמּוֹנִי: ו וְאֶתְּנָה יְדַעְתָּן כִּי ש- בְּכָל־כְּחִי עֲבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן: ז וְאֲבִיכֶן הִתֵּל בִּי שִׁיקָר לִי וְהִחֲלַף אֶת־מִשְׁכְּבֹתַי עֲשֹׂרֶת מָנִים עֶשֶׂר פַּעֲמִים³, וְעַם זֹאת- וְלֹא־נָתַנּוּ אֶל־לֵהִים לְהַרְעַע עִמָּדִי (כִּיצַד?): ח אִם־כֹּה יֹאמֶר נִקְדִּים יְהִי שְׁכָרְךָ (אז ה' עשה ש-) וַיִּלְדּוּ כָל־הַצֹּאֵן נִקְדִּים וְאִם־כֹּה יֹאמֶר עֲקֹדִים יְהִי שְׁכָרְךָ (אז ה' עשה ש-) וַיִּלְדּוּ כָל־הַצֹּאֵן עֲקֹדִים: ט וַיִּצֵּל אֶל־לֵהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם שֶׁהָיָה רָאוּי לֵהִיּוֹת שְׁלִי- וַיִּתֵּן־לִי י וְיְהִי (יעקב החל לספר לרחל וללאה על אודות חלום שהוא חלם): בָּעֵת יָחִם הַצֹּאֵן בְּזִמָּן שֶׁהַצֹּאֵן הִתְעַבְּרוּ וְהָיוּ בְּהִירִיּוֹן וְאִשָּׁא עֵינֵי וַאֲרָא בַּחֲלוֹם וְהִנֵּה הֶעֱתִידִים הַתִּיִּשִׁים הָעֲלִים עַל־הַצֹּאֵן עֲקֹדִים נִקְדִּים וּבְרֹדִים⁴ לַמְרוֹת שֶׁבְּמִצִּיאוֹת, הַתִּיִּשִׁים בַּעֲדָה הָיוּ כּוֹלֵם בְּעֵלִי צֶבַע אֶחָד, בַּחֲלוֹם שֶׁחֲלַמְתִּי הֵם הָיוּ 'עֲקוֹדִים' נְקוּדִים ו'בְּרֹדִים': י יֹא אֶל־יַעֲקֹב מִלֵּאָה הָאֵל־לֵהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וַאֲמַר הִנְנִי: יב וַיֹּאמֶר שָׂא־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה שִׁים לִב ש: כָּל־הֶעֱתִידִים הַתִּיִּשִׁים הָעֲלִים עַל־הַצֹּאֵן עֲקֹדִים נִקְדִּים וּבְרֹדִים לְכָל הַתִּיִּשִׁים בַּעֲדָה יֵשׁ גַּם אֶת הַתְּכֻנוֹת שֶׁל עֲקוֹדִים, נְקוּדִים וּבְרֹדִים, לַמְרוֹת שֶׁכֻּלֵּפִי חוּץ הֵם נִרְאִים בְּעֵלִי צֶבַע אֶחָד בְּלִבָּד, וְאִנִּי הוּא שֶׁגִּרְמַתִּי לְכָךְ שֶׁהֵם יִלְדוּ דוּוֹקָא צֹאֵן עֲקוֹדִים, נְקוּדִים וּבְרֹדִים. וּמִדּוּעַ עֲשִׂיתִי זֹאת? - כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל אֲשֶׁר לֵבָן עֲשָׂה לָךְ בְּרִמָּאוֹת: יג (הַמִּשְׁךְ דְּבָרֵי הַמִּלָּאָה אֶל יַעֲקֹב בְּשֵׁם ה'): אֲנִכִּי הָאֵל־ל שִׁנְגַּלָה אֵלֶיךָ ב- בֵּית־אֵל בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר מִשְׁחָתָה שָׁם מִצְבֶּה⁵ אֲשֶׁר נִדְרָתָה לִי שָׁם נִדְרָה עֲתָה עֲכָשִׁי קוּם צֵא מִן־הָאֶרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל־אֶרֶץ מוֹלְדֹתֶיךָ: יד וְתֵעַן רַחֵל וְלָאָה וְתֹאמַרְנָה לוֹ הַעוֹד לָנוּ חֶלֶק וְנִחַלָה בְּבֵית אֲבִינוּ הָאֵם

1 על פי רשב"ם, ספורנו ועוד.

2 על פי תרגום אונקלוס.

3 על פי תרגום אונקלוס. ויש שמסבירים: "עשרת מונים" = הרבה פעמים (רשב"ם, רד"ק ועוד).

4 בְּרֹדִים - עם הרבה כתמים ונקודות, מלשון בְּרָד - חזקוני.

5 אלה דברי ה' שהוזכרו לעיל בפסוק ג' - על פי חזקוני.

יש לנו עדיין שייכות לבית אבינו! : טו הֲלוֹא נִכְרִיּוֹת כְּנָשִׁים זָרוֹת נִחְשְׁבָנוּ לְךָ כִּי שֶׁהָרִי מִכָּרְנוּ כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּנוּ לְהִתְחַתֵּן, הוּא סָחַר בָּנוּ וּמָכַר אוֹתָנוּ תְּמוּרָת שִׁבְעַת שָׁנוֹת עֲבוּדָה שֶׁהִיא עֲלֶיךָ לַעֲבֹד. הָאֵם כָּכָה מִתְיַחֵס אֲבָא לִבְנוֹתָיו? וַיֹּאכֵל גַּם-אֶכּוֹל אֶת-כֶּסֶפִּינוּ גַם אֶת הַכֶּסֶף שֶׁהִגִּיעַ לָנוּ, הוּא לָקַח לַעֲצָמוֹ : טז כִּי כָל-הָעָשָׂר אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת-לֵהִים מֵאֲבֵינוּ עַל יְדֵי עֲבוּדָתְךָ הַמְּסוּרָה וּבִרְכַּת ה' לָנוּ הוּא וְלִבְנֵינוּ (וְלֹא כְּמוֹ דַּבְרֵי בְנֵי לֵבָן בַּפְּסוּק א') וְעַתָּה כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֶת-לֵהִים אֱלֹהֶיךָ עֲשֵׂה :

ג. מנגינת הכתוב

ה' הגן על יעקב מפני תחבולותיו של לבן, וגם אמר לו כשהגיע הזמן ללכת.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחבורת:

- משימות א'-ב' עוסקות בשלושת הדברים שהביאו את יעקב להחלטתו שהגיע הזמן לעזוב את בית לבן.
- משימה ג' עוסקות בשיתופן של רחל ולאה בתכניותיו. המשימה מאפשרת להרחיב על החשיבות של קבלת החלטות ביחד. יעקב משתף את נשותיו ומתייעץ אִתָּן.
- משימה ד' עוסקת בניסיונות של לבן לפגוע בפרנסתו של יעקב ובשמירה המיוחדת שה' שמר עליו. במשך כל השנים, יעקב הבלִיג ושתק, ורק עכשיו הדברים נודעים לנו.
- משימה ה' עוסקת בדבר ה' אל יעקב בחלום. התלמידים מתבקשים לקרוא כולם ביחד בקול רם את דברי ה' הקוראים אל יעקב שהגיע הזמן לקיים את הנדר שהוא נדר בצאתו לדרך עשרים שנה קודם. ניתן להרחיב כאן עוד על אודות החשיבות של קיום נדרים.
- משימה ו' עוסקת בתגובתן של רחל ולאה, המבטאת נאמנות גמורה לה' ושותפות מלאה בתכניותיו של יעקב.

יעקב רוצה לשוב לארץ כנען פרק לא פסוקים א-טז

יחידה 47

ה. יעקב גם ספר לחן על החלום הנבואי שהוא חלם.

משימה: קראו כלם ביחד ובקול רם את דברי ה' ליעקב בחלום, המופיעים בפסוק:

"אֲנֹכִי הָאֵל-בֵּית-אֵל אֲשֶׁר מִשְׁחַת שֵׁם
מִצְבֵּה אֲשֶׁר נִדְרָתָ לִּי שֵׁם נָדַר עֲתָה קוֹם צֵא
מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל-אֶרֶץ מוֹלֶדְתְּךָ:"

(פסוק יג)

י. הדיבוק מדבקה ובה תגובתן של רחל ולאה:

א. "וַיִּשְׁמַע אֶת-דְּבָרֵי בְנֵי-לֵבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֲשֶׁר לֵאבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר
לֵאבִינוּ עָשָׂה אֶת כָּל-הַכְּבֹד הַהוּא: ב. וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת-פָּנֵי לֵבָן וְהָנָה אֵינָנו עִמּוֹ כְּתִמּוֹל
שְׁלֹשִׁים: ג. וַיֹּאמֶר ה' אֵלֵי יַעֲקֹב שׁוּב אֶל-אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלֶדְתְּךָ וְאֵהְיָ עִמָּךְ:"

א. באיזה פסוק מספר על הדברים ששני לבן אמרו על יעקב?

ב. באיזה פסוק מספר על שני יחסו של לבן ליעקב?

ג. באיזה פסוק מספר על דברי ה' ליעקב?

ד. מה רצה יעקב לעשות בעקבות הדברים האלה?

ה. את מי שתף יעקב במחשבותיו? סמנו במדגש צבעוני את כל החשובות הנכונות.

את לבן את רחל את ראובן את לאה את אנשי חרן אשתו בכורו אשתו

ד. יעקב ספר לנשותיו כיצד ה' הגן עליו מפני רמאותו של לבן:

"וַאֲבִיכֶן הִתֵּל בִּי וְהִחֲלִף אֶת-מִשְׁפָּרְתִּי עֲשָׂרַת מָנִים וְלֹא-נִתְּנוּ אֶל-לָקִים לְהַרְעַע עִמָּדִי:
אִם-כֹּה יֹאמְרוּ נָקְדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וַיִּלְדוּ כָל-הָצֹאן נָקְדִים..." (פסוקים ז-ח)

השלימו את שמות הדמויות (יעקב לבן) או מלים אחרות על פי ההקשר:

יעקב שמר היטב על עדר הצאן של _____ . גם העדר של _____ הלך וגדל.

ההצלחה של _____ נרמה ל _____ לקנא בו.

בכל פעם ש _____ חשב ש _____ מרויח יותר מדי, הוא שנה את ההסכם:

אבל ה' עזר ל _____ .

אם _____ קבע שרק _____ יהיו של _____ - אז נולדו בעדר הרבה _____ .

אם _____ קבע שרק _____ יהיו של _____ - אז נולדו בעדר הרבה _____ .

48. יעקב ומשפחתו עוזבים את חרן

פרק ל"א פסוקים י"ז-כ"ה

א. הקדמה

בפעם הקודמת שיעקב רצה ללכת¹, הוא ביקש את רשותו של לבן, אולם בפעם הזאת, יעקב הבין שזה בלתי אפשרי. היה ברור לו שלבן לא ייתן לו ללכת עם כל רכושו ועם משפחתו². לכן, כאשר לבן הלך לגזוז את צאנו שהיו במרחק שלושה ימי הליכה, ניצל יעקב את ההזדמנות, אסף את משפחתו ואת כל רכושו, ועזב מבלי שלבן ידע על כך. כששמע לבן על בריחתו של יעקב, הוא מיהר לרדוף אחריו כדי להחזירו, ורק דברי ה' שנגלה אליו בחלום, מנעו ממנו לעשות זאת.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

יִזְרְקֶם יַעֲקֹב וַיֵּשָׂא אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו עַל־הַגְּמָלִים : יח וַיִּנְהֲג אֶת־כָּל־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־רֶכֶשׁוֹ
אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קְנִיָּנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפָדֵן אֲרָם (ויצא לדרך על מנת) לָבֹא אֶל־יַצְחָק אָבִיו אֲרֻצָּה כְּנָעַן :
יט וְלִבְנֵן (באותו הזמן) הָלַךְ לְגֹזֹז אֶת־צֹאֲנוֹ (שהיו במרחק שלושה ימי הליכה, ולכן הוא לא שם לב שיעקב ומשפחתו עוזבים) וַתִּגְנֹב רָחֵל (בלי ידיעתו של יעקב) אֶת־הַתֵּרָפִים פסלים של עבודה זרה אֲשֶׁר לְאִבֶּיהָ רצתה למנוע ממנו
מלעבוד עבודה זרה³ : כ וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת־לֵב לִבְנֵן הָאֲרָמִי (כאשר גורמים למישהו לחשוב דבר לא נכון, זה נקרא "לגנוב את לבו" או "לגנוב את דעתו") עַל־בְּלִי הַגִּיד לוֹ כִּי בָרַח הוּא : כא וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְם וַיַּעֲבֹר אֶת־הַנָּהָר נהר פרת⁴ וַיֵּשֶׁם אֶת־פָּנָיו פנה לכיוון הַר הַגִּלְעָד (בדרכו לארץ כנען) : כב וַיַּגֵּד לְלִבְנֵן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב (אנשים שראו את יעקב עוזב, הלכו שלושה ימים עד שהגיעו ללבן כדי לספר לו. בינתיים, יעקב התרחק שלושה ימי הליכה נוספים לכיוון השני. יוצא שהמרחק ביניהם היה כבר של ששה ימי הליכה⁵) : כג וַיִּקְחָ (לבן) אֶת־אֲחִיו קְרוּבִיו וְחִבְרָיו עֲמֹו וַיִּרְדְּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים (גם ביום שהוא רדף, יעקב המשיך ללכת. יוצא שלבן עבר ביום אחד מרחק של שבעה ימי הליכה⁶) וַיִּדְבֹּק אֹתוֹ הַשִּׁיג אוֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד : כד (לבן הגיע להר הגלעד ביום השביעי בערב, וראה את יעקב במרחק-מה ממנו. לבן החליט לישון באותו מקום⁷ ואז:) וַיָּבֹא אֶל־לֵבְנֵן הָאֲרָמִי בַּחֲלֹם הַלֵּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תִּדְבֹּר עִם־יַעֲקֹב בְּנִסְיוֹן לשכנעו לחזור לחרן מְטֹוֹב עַד־רָע לא על ידי שתבטיח לו דברים טובים ולא על ידי איומים רעים⁸ : כה וַיֵּשֶׁג לִבְנֵן אֶת־יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תִּקַּע הַעֲמִיד אֶת־אֵהָלוֹ בְּהָר וְלִבְנֵן תִּקַּע גַּם כֵּן הַעֲמִיד אֶת־אֲחִיו בְּהַר הַגִּלְעָד (אלה מול אלה) :

ג. מנגינת הכתוב

יעקב לא היה ניצל מלבן אם ה' לא היה עוזר לו על ידי ההתגלות אל לבן בחלום. ואף על פי שלבן היה עובד עבודה זרה, ה' נגלה אליו בחלום לכבודו של יעקב ולהגנתו!

1 אחרי לידתו של יוסף, בתום ארבה עשרה שנים לשבתו בחרן - פרק ל', פסוק כ"ה.

2 כפי שיעקב אמר במפורש בהמשך בפסוק ל"א: "כי אמרתי פן תגזול את בנותי מעמי".

3 רש"י. ויש אומרים שלבן היה 'מנחש' בתרפים האלה כדי לדעת הנסתר והעתידות, ורחל לא רצתה שינחש בתרפים כדי לדעת איפה הם - רשב"ם, אבן עזרא, ועוד.

4 אונקלוס.

5 רש"י לפסוק כ"ג.

6 רש"י.

7 על פי רמב"ן.

8 רמב"ן.

9 רמב"ן.

בחבורת:

- משימה א' נועדה לסכם את שנותיו של יעקב בבית לבן, והיא תואמת וממשיכה את התרשימים מהיחידות הקודמות (יחידות 41, 45).
הערה: שש השנים, שיעקב עבד לפרנסתו, מצוינות בהמשך בפרק לא, פסוק מא.
- משימה ב' נועדה להמחיש מה קרה בכל אחד מהימים מבריחתו של יעקב עד שלבן השיג אותו בהר הגלעד. מילוי המשימה ממחיש את להיטותו של לבן "לתפוס" את יעקב - הוא עבר **ביום אחד** מרחק של **שבעה ימי הליכה**!
- הפעילות בצד שמאל נועדה להמחיש את האזהרה החמורה שה' הזהיר את לבן לבל ידבר עם יעקב מטוב עד רע! (עצם העובדה שה' צריך להתגלות בחלום אל אדם כמו לבן ולהזהיר אותו על כך, מעידה כאלף עדים על הסכנה שהייתה צפויה ליעקב מלבן. יש כאן הוכחה חד משמעית לכך שכוונותיו של לבן לא היו טובות. לבן בעצמו העיד על כך בהמשך, כשהוא אמר בפסוק כ"ט: "יש לאל ידי לעשות עמכם רע וא-לקי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע." וכך אמר גם יעקב בפסוק מ"ב: "לולי א-לקי אבי א-לקי אברהם ויחיד יצחק היה לי כי עתה ריקם שלחתיני את עניי ואת יגיע כפי ראה א-לקים ויוכח אמש").

יעקב ומשפחתו עוזבים את חרן
פרק לא פסוקים ז-כה

יחידה 48

"ויבא א-לקים אל לבן הארמי בחלום הלילה
ויאמר לו השמר לך פרתך בר עם יעקב מטוב עד רע:" (פסוק כד)

ב מדף המדבקות - הדביקו מדבקה ובה דברי ה' אל לבן בחלום:

"ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים...
לבוא אל יצחק אביו ארצה כנען:" (פסוקים יז-יח)

א לפניכם תרשים ובו סכום שנותיו של יעקב בבית לבן:

יעקב מגיע לבית לבן	יעקב מבקש להתחתן עם רחל	יעקב מתחתן עם רחל	יעקב מתחתן עם לאה	יעקב עובד	יעקב נשאר כדי לעבד לפרנסתו	יעקב עוזב את בית לבן
חדש	שבע שנים	שבוע	שבע שנים	שבע שנים	שש שנים	

- 1 כמה שנים בסך הכל עבד יעקב בעבור שתי נשותיו?
- 2 כמה שנים עבד יעקב לפרנסתו?
- 3 כמה שנים בסך הכל היה יעקב בבית לבן?

א ויברך הוא וכל אש-לו ויקם ויעבר את הנהר וישם את פניו הר הגלעד:
ב ויגד לבן ביום השלישי כי ברח יעקב:
ג ויקח את אחיו עמו וירדף אחריו דרך שבעת ימים וידבק אתו בהר הגלעד:

יעקב ברח (פסוק כ"א). מישוהו הלק והודיע ללבן (פסוק כ"ב). לבן רדף אחרי יעקב (פסוק כ"ג).

- 1 סמנו במדגש צהב את הדרך שעברו יעקב והמודיע - **ביום קראשון**.
- 2 סמנו במדגש צהב את הדרך שעברו יעקב והמודיע - **ביום השני**.
- 3 סמנו במדגש צהב את הדרך שעברו יעקב והמודיע - **ביום השלישי**.
- 4 סמנו במדגש ורד את הדרך שעברו יעקב ולבן - **ביום הרביעי**.

לשיקוח בכתה: האם לדעתכם לבן הלך או רץ...?

לשיקוח בכתה: מדוע, לדעתכם, ה' היה צריך להזהיר את לבן? מה לבן רצה לעשות?

49. לבן כועס פרק ל"א פסוקים כ"ו-ל"ה

א. הקדמה

בבוקר, נזכר לבן בדברי ה' בחלום, והוא אכן נזהר מלדרוש מיעקב לחזור לחרן או מלפגוע בו. עם זאת, הוא הפנה אל יעקב טענות קשות, תוך כדי שהוא מתאר את עצמו כאדם רגיש ואוהב, בעוד שאת יעקב הוא תיאר כאדם תוקפני הנוהג בחוסר חכמה. שתי טענות מרכזיות טען לבן כלפי יעקב:

(1) למה ברכת בלי להגיד לי, בעודך לוקח את בנותיי אתך בכוח? (2) למה גנבת את אלוהי?

על שתי הטענות השיב יעקב בפסוקים ל"א-ל"ב.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

כו וַיֹּאמֶר לִבְנֵי לַיְעֶקֶב מַה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת-לִבִּי וַתִּנְהַג וּלְקַחְתָּ אֶת-בָּנוֹתַי כְּשִׁבּוֹת חָרֵב כְּאִילוּ הֵן שְׁבוּיֹת מִלַּחְמָה: כִּי לָמָּה נִחַבְתָּ לְבָרְךָ לָמָּה בִּרְחַת בִּסְתֵּר וַתִּגְנֹב אֹתִי גִנְבַת בֶּכֶךְ אֶת לִבִּי וְלֹא-הִגַּדְתָּ לִּי אִם רַק הֵייתָ אוֹמֵר לִי שְׂאתָה רוּצָה לִלְכַּת, הִרִי שֶׁהֵייתָ: וַאֲשַׁלְּחֶךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתָף וּבְכִנּוּר: כֹּחַ וְלֹא נִשְׁתַּנִּי לֹא הִנַּחְתָּ לִּי, לֹא נָתַתָּ לִי הַזְדַּמְנוֹת לְנִשֶּׁק לְבָנִי וּלְבָנוֹתִי עִתָּה אֲבָל עֲכָשִׁיו, בְּאוֹפֶן שִׁבְרַחַת הַסִּפְלָת עָשׂוֹ נִהַגְתָּ בְּחוֹסֵר חֲכָמָה! : כֹּט יִשְׁ-לֵאל יָדֵי יֵשׁ בְּכוּחִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע אֲבָל מַה אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת שׁ: וְאֵל-לֵה אֲבִיכֶם אֲמַשׁוּ אֶתְמוֹל בְּלִילָה אָמַר אֵלַי לֵאמֹר הַשֶּׁמֶר לָךְ מִדְּבַר עִם-יַעֲקֹב מְטוֹב עַד-רָע: ל וְעִתָּה וְעֲכָשִׁיו, גַּם אִם הָלַךְ הָלַכְתָּ כִּי-נִכְסְפָה נִכְסְפָתָה כִּי הִתְגַּעְגַּעְתָּ לְבֵית אֲבִיךָ לָמָּה גִנַּבְתָּ אֶת-אֱלֹהֵי (אֶת הַתְּרָפִים): לֹא וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלִבְנוֹ כִּי יֵרָאֵתִי כִּי פָחַדְתִּי כִּי אֲמַרְתִּי פֶן-תִּגְזֹל אֶת-בָּנוֹתַי (אֶת רַחֵל וְאֶת לֵאָה) מִעַמִּי וְלֹא תִיתֵן לָהֶם רִשׁוֹת לִלְכַּת עִמִּי: לֵב זֹאת הַתְּשׁוּבָה לְטַעַנְתָּךְ הָרִאשׁוֹנָה, וְלִגְבִי טַעַנְתָּךְ הַשְּׁנִיָּה: עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת-אֱלֹהֵיךָ מִי שֶׁתִּמְצָא אֲצִלוּ אֶת אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה (!) נִגְדָה אֲחִינוּ מוֹל כָּל הָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים כֹּאן הִפְרָלְךָ מַה עָמַדְתָּ חֲפֵשׁ וְתִגִּיד אִם אַתָּה מְכִיר מִשְׁהוּ (בֵּין אִם תִּמְצָא אֶת הַתְּרָפִים, וּבֵין אִם תִּמְצָא מִשְׁהוּ אֲחֵר) שֶׁשִּׁיךְ לָךְ וְנִמְצָא אֲצִלִּי וְקַח-לָךְ: וְלֹא-יִדַּע יַעֲקֹב כִּי רַחֵל גִּנְבָתָם: לֵג וַיָּבֵא לִבְנֵי בְּאֵהֶל יַעֲקֹב וּבְאֵהֶל לֵאָה וּבְאֵהֶל שְׁתֵּי הָאֵמָהוֹת וְלֹא מִצָּא וַיֵּצֵא מֵאֵהֶל לֵאָה וַיָּבֵא בְּאֵהֶל רַחֵל¹: לֵד וְרַחֵל לָקַחָה אֶת-הַתְּרָפִים וַתִּשְׂמֶם בְּכֵר הַגִּמְלָה (בְּכֵר הַגִּמְלָה שֶׁהִיא מוֹנֵחַ עַל רִצְפַּת הָאוֹהֶל) וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשָׁשׁ לִבְנֵי אֶת-כָּל-הָאֵהֶל וְלֹא מִצָּא: לֵה וַתֹּאמֶר אֶל-אֲבִיהָ מִיֵּד כִּשְׁהוּא נִכְנָס אֶל-יָחִיר בְּעֵינַי אֲדֹנִי כִי (שׁ): לֹא אוֹכֵל לָקוּם מִפְּנֵיךָ עַל מִנַּת לִכְבֵּד אוֹתְךָ כִּי-דָרְךָ נָשִׁים לִי דֹרְכֵן שֶׁל נָשִׁים שֶׁהֵן לַפְעָמִים מְאֹד חֲלָשׁוֹת, וְאִנִּי חֲלָשָׁה כַּעַת וְאֵין לִי אֶת הַכּוֹחַ לָקוּם וַיַּחֲפֹשׂ וְלֹא מִצָּא אֶת-הַתְּרָפִים:

1 לגבי סדר האוהלים שבהם לבן עבר וחיפש: הוא התחיל לחפש באוהלו של יעקב, ואחר כך עבר לחפש באוהל לֵאָה, באוהל רַחֵל ובסוף באוהלי השפחות. עם זאת, התורה מזכירה את אוהלה של רַחֵל אחרון, כי שם הייתה התרחשויות - על פי א"ע ורמב"ן. ורש"י מבאר אחרת.

לבן לא התבלבל מהעובדות... רחל ולא העידו בעצמן (לעיל בפסוקים י"ד-ט"ז), שאביהן מתייחס אליהן כנוכריות, ושהן לא מרגישות שייכות למשפחתו ולא רוצות להישאר אצלו. ה' נגלה אל לבן והזהירו שלא ידבר עם יעקב מטוב ועד רע. בני לבן העלילו על יעקב עלילות, וגם הוא, לבן, שינה לרעה את יחסו אל יעקב - כל זה לא מנע בעד לבן מלהציג את עצמו כאבא רגיש ואוהב, ואת יעקב כאדם תוקפני שנוהג בחוסר רגישות...

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת:

- במשימות א'-ב' מתבקשים התלמידים לזהות את שתי הטענות של לבן בעזרת מילת השאלה "למה", ולנסח את הדברים בלשונם.
- במשימות ג'-ד' הם מתבקשים לזהות את תשובותיו של יעקב לשתי הטענות.
- משימה ה' נועדה לעסוק בתחבולה של רחל, שהחביאה את התרפים בכר הגמל שהיה מונח על רצפת האוהל.

לבן כועס יחידה 49

פרק לא פסוקים כו-לה

"וַיֹּאמֶר לָבֵן לְיַעֲקֹב... לָמָּה נִחַפְּתָה לְבָרְחָ וְתִגְנֹב אֹתִי וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְאֶשְׁלַחְךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתֶיךָ וּבְכֶנֶד... וְעַתָּה הִלַּךְ הַלֵּךְ כִּי־נִכְסְךָ נִכְסְפָתָה לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גִנַּבְתָּ אֶת־אֱלֹהֵי?" (פסוקים כו-ל)

א. המלה "למה" מופיעה בדברי לבן פעמים. הדגישו אותה במדגש צבעוני.

ב. כתבו בלשונכם את שתי השאלות ששאל לבן את יעקב:

השאלה הראשונה: _____ ?

השאלה השנייה: _____ ?

"וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבֵן כִּי יֵרָאֵתִי כִּי אָמַרְתִּי פְּרִי־תִגְזֹל אֶת־בְּנוֹתַי מֵעַמִּי: עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה נֶגֶד אֲחֵינוּ הַכֹּהֲנִים מִזֶּה עַמְדִּי וְקֹחֶלְךָ וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גִּנְבָתָם:" (פסוקים לא-לב)

ג. סמנו במדגש צבעוני את תשובתו של יעקב לשאלה הראשונה.

ד. סמנו במדגש בצבע אחר את תשובתו של יעקב לשאלה השנייה.

"וַיָּבֵא לָבֵן בָּאֵהָל יַעֲקֹב וּבָאֵהָל לָאָה וּבָאֵהָל שְׁתֵּי הָאִמָּהֹת וְלֹא מִצָּא וַיֵּצֵא מֵאֵהָל לָאָה וַיָּבֵא בָאֵהָל רָחֵל:" (פסוק לג)

ה. מה החביאה רחל בכר הגמל?

50. יעקב מוכיח את לבן פרק ל"א פסוקים ל"ו-מ"ב

א. הקדמה

אחרי שלבן סיים את "החיפוש" בלי למצוא כלום, יעקב הרשה לעצמו להוכיח את לבן תוכחה נוקבת על כל מה שהוא עולל לו במהלך השנים. יעקב תיאר באריכות את מסירותו הגדולה לצאנו של לבן, ואת האחריות שלבן דרש ממנו לקבל על עצמו, מעל ומעבר לאחריות של כל רועה צאן רגיל. יעקב תיאר כיצד הוא התמיד במסירותו בטיפול בצאן, גם כאשר לבן רימה אותו שוב ושוב בהחלפת משכורתו. דברי ה' אל לבן בחלום הם, לדברי יעקב, ההוכחה הטובה ביותר לצדקתו.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

לו וַיַּחַר לְיַעֲקֹב וַיִּרְבּ בְּלִבּוֹ (אמר לו דברי תוכחה) וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלִבָּן מַה־פָּשַׁעִי מַה־חָטָאתִי כִּי שָׁגַרְמוּ לְךָ שֶׁ- דָּלַקְתָּ רֹדֶפֶת אַחֲרִי : לוֹ כִּי מַה גָּרַם לְךָ שֶׁ- מִשְׁשָׁתָּ אֶת־כָּל־כְּלִי מַה־מָּצָאתָ מִכָּל כְּלִי־בֵיתְךָ (?) שִׁים כֹּה אִם מִצָּאתָ מִשְׁהוּ שֶׁאֵתָּה חֹשֵׁב שֶׁהוּא שִׁלְךָ, שִׁים אוֹתוֹ כִּאֲנִי נִגְדָּה מֹלֵךְ אֲחִי וְאַחִיךָ וַיִּזְכִּיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ וְהֵם יִשְׁפְּטוּ וַיִּכְרִיעוּ מִי מִבֵּין שְׁנֵינוּ צוּדֵק (ולבן הרי לא מצא דבר) : לַח זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי עִמָּךְ וּבְמִשְׁךָ עֲשָׂרִים הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה שֶׁהֵייתִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּי עַל צֹאנְךָ- רִחֲלִיךָ וְעֵזִיךָ לֹא שָׁכַחוּ לֹא מֵת אֶף טֹלָה אוֹ גְדִי שֶׁהָן הַמְּלִיטוֹת וְאֵילִי צֹאנְךָ לֹא אֲכָלְתִּי מֵעוֹלָם לֹא לִקְחָתִי מֵהָצֹאן שִׁלְךָ כְּדִי לֵאכֹלוֹ : לֹט טִרְפָּה לֹא־הֵבֵאתִי אֵלֶיךָ אֶף פֶּעַם לֹא הֵבֵאתִי אֵלֶיךָ צֹאן שֶׁנִּטְרַף עַל יְדֵי חֵיהָ רַעָה אֲנֹכִי אֲחֻטָּנָה וְאִם קָרָה שֶׁנִּחְסְרָה בַּהֲמָה מֵהָצֹאן, אֲפִילוֹ שֶׁלֹּא בִּאֲשַׁמְתִּי - אֲנִי נִחְשַׁבְתִּי אַחֲרָי לַכֶּךְ מִיָּדַי תִּבְקָשְׁנָה וְדִרְשָׁתָּ מִמֶּנִּי לְשֹׁלֵם עֲלֶיהָ גִּנְבָתִי יוֹם דִּרְשָׁתָּ מִמֶּנִּי לְשֹׁלֵם הֵן עַל צֹאן שֶׁנִּגְנְבוּ מֵהַעֲדָר בְּיוֹם וְגִנְבָתִי לַיְלָה וְהֵן עַל צֹאן שֶׁנִּגְנְבוּ בַּלַּיְלָה : מִהֵייתִי בַּיּוֹם אֲכָלְנִי חֶרֶב עֲבַדְתִּי בְּמַסִּירוֹת בַּיָּמִים, גַּם כִּשְׁהִיָּה חֵם וַיִּבֶשׁ בְּיוֹתֵר ("חורב" = יובש) וְקָרַח בַּלַּיְלָה עֲבַדְתִּי בְּמַסִּירוֹת אֶף בַּלַּיְלוֹת, כִּשְׁהִיָּה קָר בְּיוֹתֵר כִּמוֹ קָרַח וַתִּגְדַּל שְׁנֵתִי מֵעֵינַי מְרֹב דֹּאגָה לְצֹאן : מֵאֵזֶה־לִּי עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשֵׂתִי בְּנֵתְךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנְךָ (ולמרות מסירותי הגדולה-) וַתַּחֲלֶךְ אֶת־מִשְׁכָּרְתִּי עֲשֹׂרֶת מָנִים : מִבְּלוּלִי אִם לֹא אֶל־לֵהִי אֲבִי אֶל־לֵהִי אֲבֹרָהֶם וּפָחַד יִצְחָק הָיָה לִּי לַעֲזָרָה כִּי עָתָה הִרֵי שֶׁעֲכָשִׁי רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי הֵייתָ מְשַׁלַּח אוֹתִי בִּידֵי־רִיקוֹת בְּלִי כְּלוֹם אֶת־עֵנִי אֶת צַעְרִי וְאֶת־יָגִיעַ כַּפִּי עֲבֹדְתִי הִקְשָׁה רָאָה אֶל־לֵהִים וַיִּזְכֹּךְ אֲמֹשׁ וְעַל כֵּךְ הוּא הוֹכִיחַ אוֹתָךְ אֶתְמוֹל בַּלַּיְלָה כִּשְׁהוּא נִגְלָה אֵלֶיךָ בַּחֲלוֹם :

ג. מנגינת הכתוב

נאמנותו ומסירותו הגדולה של יעקב לעבודה שהוא קיבל עצמו, למרות שהיו לו הרבה 'תירוצים' להתאמץ פחות.

1 על פי אור החיים.

2 אימא שמתו לה בן או בת, נקראת 'אם שכולה'.

בחוברת:

- כל המשימות שבחוברת נועדו לעזור להסביר ולהמחיש את הדוגמאות השונות שיעקב נתן כדי לתאר את מידת מסירותו לשמירה על צאנו של לבן.
- המשימה הכלולה ב"שיחה בכיתה" כוללת בתוכה "חידת הגיון". יש לבקש מתלמידים המציעים תשובה, להסביר מה הביא אותם למסקנתם ולא להסתפק בניחושים.

יחידה 50
יעקב מוכיח את לבן
פרק לא פסוקים לו-מב

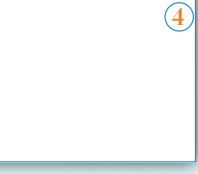
טפולו המסור של יעקב בצאנו של לבן

מתחו קווים מהמלים של הפסוק אל המשפט המתאים:

רְחִלְיָהּ וְעֵשָׂאֵל לֹא שָׁכְלוּ
וְאֵילִי צֹאנָה לֹא אָכְלָתִי:
טָרְפָה לֹא־הִבֵּאתִי אֵלָיֶךָ
גִּנְבְּתִי יוֹם
וּגִנְבְּתִי לַיְלָה:
הֵייתִי בַּיּוֹם אֹכְלֵי חֶרֶב
וּכְרַח בַּלַּיְלָה
וְהִתַּדְּ שְׁנֵתִי מֵעֵינַי:

שְׁמַרְתִּי עַל הַצֹּאן מִפְּנֵי חַיֹּת טָרֶף.
שְׁמַרְתִּי הֵיטֵב עַל הַטְּלָאִים וְהַגְדִּיִּים הַקְטָנִים,
שֶׁלֹּא יָמוּתוּ.
מֵעוֹלָם לֹא אָכְלָתִי מִהַצֹּאן שְׁלָךְ!
הֵייתִי אַחֲרָאִי שֶׁלֹּא יִגְנֹב שׁוּם דָּבָר בַּלַּיְלָה.
הֵייתִי אַחֲרָאִי שֶׁלֹּא יִגְנֹב שׁוּם דָּבָר בַּיּוֹם.
בְּקִשִּׁי יְשַׁנְתִּי מִרְבִּי דָּאָנָה לְצֹאן.
שְׁמַרְתִּי עַל הַצֹּאן גַּם בַּיָּמִים הַחֲמִים בְּיוֹתֵר.
שְׁמַרְתִּי עַל הַצֹּאן גַּם בַּלַּיְלוֹת הַקָּרִים בְּיוֹתֵר.

לשיחה בכיתה

א. מה יהיה מצור, לדעתכם, בצויר מספר 4:
- יום או לילה?
- צאן ישנים או ערים?

ב. מדף המדבקות -
חפשו את המדבקה המתאימה.

ג. איזה מהפסוקים מתאים לכל צויר?

51. יעקב ולבן כורתים ברית

פרק ל"א פסוק מ"ג - פרק ל"ב פסוק א'

א. הקדמה

לבן לא קיבל את דברי התוכחה של יעקב. הוא לא ייחס משמעות לדבריו של יעקב, כי ממילא מבחינתו, כל מה שיש ליעקב, שייך לו - ללבן...! נשותיו של יעקב - הן הבנות שלו, בניו של יעקב - הם הנכדים שלו, וכל הרכוש שנמצא אצל יעקב - שייך לו... מבחינת לבן, לא היה ליעקב שום דבר משל עצמו¹. עם זאת, לבן הוסיף והסביר שהוא איננו רוצה לגרום שום רעה לבנותיו שבחרו ללכת עם יעקב, ולכן הוא החליט 'מטוב לבו' לא להתנגד לכך שהן ילכו אתו עם הרכוש...

לפני הפרידה, לבן ביקש לכרות ברית עם יעקב. בברית זו, רצה לבן שיעקב יתחייב לשלושה דברים:

- (1) שהוא לא יגרום רעה או צער לבנותיו.
- (2) שהוא לא יתחתן עם נשים נוספות.
- (3) שהם לא יעברו את הגבול זה לצדו של זה, לרעה, כלומר, למלחמה וכדומה.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

מג וַיַּעַן לְבֶן וַיֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב הַבָּנוֹת (רחל ולאה) בְּנֹתַי וְהַבָּנִים שֶׁהָיוּ יָלְדוּ בְּנִי וְהַצֵּאן צֵאֲנִי וְכָל אֲשֶׁר-
אֶתָּה רֹאֶה לִי-הוּא וְלֹכֵן אֵינִי חַיִּיב לָתֵת לָךְ, יַעֲקֹב, שׁוּם דָּבָר מִכָּל אֱלֹהִים, אֲלֵא שֶׁ- וְלִבְנֹתַי מִה-אֶעֱשֶׂה לְאֵלֶּה
הַיּוֹם אוֹ לְבָנֵיהֶן אֲשֶׁר יִלְדוּ - הָאֵם אֲרָצָה לְהִרְעֵה לָהֶם?! וְלֹכֵן לֹא אֲמַנֵּעַ מֵהֶם לָלֶכֶת אִתָּךְ, וְאִךְ לִקְחַת עִמָּם אֶת הָרְכוּשׁ :
מִד וְעַתָּה וְעַכְשִׁיו לָכֵה נִכְרַתָּה בְּרִית אֲנִי וְאַתָּה וְהִיא הַסִּימָן שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל הַבְּרִית², יִהְיֶה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ :
מִה וַיִּקָּח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיְרִימָהּ מִצֵּבָה : מִזֹּ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לְבָנָיו³ לְקַטּוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ-
גֹל עֲרֻמַּת אֲבָנִים⁴ וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל-הַגֹּל⁵ : מִזֹּ וַיִּקְרָא לָזֶה לְבֶן לְגַל הָאֲבָנִים יָגֵר שְׁהָדוּתָא (מילים בארמית שפירושו
'גלעד') וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גֹלְעָד : מִח וַיֹּאמֶר לְבֶן הַגֹּל הַזֶּה עֵד עַל הַבְּרִית שֶׁ- בֵּינִי וּבֵינֶךָ הַיּוֹם עַל-כֵּן קָרָא-
שְׁמוֹ גֹלְעָד : מִט וְהַמִּצֵּפָה זֶהוּ שֶׁם נֹסֵף שֶׁנִּתְּנוּ לְמָקוֹם אֲשֶׁר אָמַר עַל שֶׁם שֶׁלֵּבָן אָמַר : יִצְחָק יִסְתַּכֵּל⁶ י-ה-ו-ה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ כִּי כֹאשֶׁר נִסְתָּר אִישׁ מִרְעֵהוּ אַחֲרֵי שֶׁנִּפְרַד וְלֹא נִרְאָה זֶה אֶת זֶה יוֹתֵר : נ אִם-תִּעֲנֶה שֶׁלֹּא תַצְעֵר
אֶת-בְּנֹתַי וְאִם-תִּקָּח וְשֶׁלֹּא תִתְחַתֵּן עִם נָשִׁים נֹסֵפּוֹת עַל-בְּנֹתַי אֵין אִישׁ עִמָּנוּ שִׁירָא וּיְבָדוֹק זֹאת, וְלֹכֵן : רֹאֶה
א-לֵהִים עֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ : נֹא וַיֹּאמֶר לְבֶן לְיַעֲקֹב הִנֵּה הַגֹּל הַזֶּה וְהִנֵּה הַמִּצֵּבָה אֲשֶׁר יָרִיתִי אֲשֶׁר הִקְמַתִּי
בֵּינִי וּבֵינֶךָ : נֹב עֵד הַגֹּל הַזֶּה וְעַדָּה הַמִּצֵּבָה אִם-אֲנִי שֶׁאֵין לֹא-אֶעֱבֹר אֶלֶּיךָ אֶת-הַגֹּל הַזֶּה וְאִם-אֶתָּה
וְשֶׁאֲתָה לֹא-תַעֲבֹר אֶלֶּי אֶת-הַגֹּל הַזֶּה וְאֶת-הַמִּצֵּבָה הַזֹּאת לְרַעָה לְמַטְרָה רְעָה, כְּמוֹ מִלְחָמָה וְכְדוּמָה⁷ (הַגֹּל
וְהַמִּצֵּבָה יִשְׁמְשׁוּ מַעִין סִימָן גָּבֹל בֵּינֵינוּ) : נֹג א-לֵהִי אֲבָרָהִם (הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא) וְאֱלֹהֵי נַחֲוֹר (אֱלֹהֵי הָעֲבֹדָה זֹרָה שֶׁל
נַחֲוֹר) יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ יִהְיוּ הַשּׁוֹפְטִים אִם אֶחָד מֵאַתְנֵנוּ יִפֹּר אֶת הַבְּרִית א-לֵהִי אֲבִיהֶם וְגַם אֱלֹהֵי הָעֲבֹדָה זֹרָה שֶׁל תִּרְחָ,
שֶׁהִיא הָאֲבָא שֶׁל אֲבָרָהִם וְנַחֲוֹר) וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפָחַד אָבִיו יִצְחָק יַעֲקֹב סִירַב לְדַבְּרֵי לְבֶן, שֶׁבִיקֵשׁ לְהִישָׁבַע גַּם בְּעֲבֹדָה
זֹרָה. יַעֲקֹב הִסְכִּים לְהִישָׁבַע רַק בְּשֶׁם ה' שֶׁמִּמֶּנּוּ הִיא יֵרָא יִצְחָק אֲבִיו! : נֹד וַיִּזְבַּח וַיִּשְׁחַט יַעֲקֹב זֶבַח⁸ בָּהָר וַיִּקְרָא לְאֶחָיו
גַּם לְאֲנָשִׁים שֶׁלּוֹ וְגַם לְאֲנָשִׁיו שֶׁל לְבֶן לֹאכְל־לֶחֶם וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיִּלְּנוּ בָּהָר : א וַיִּשְׁכְּם לְבֶן בְּפָקֶר וַיִּנְשָׁק
לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֵךְ אֶתְהֶם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֶן לְמָקוֹמוֹ :

1 דברים דומים לאלה ניתן לראות ב'דעת מקרא', ובביאור של הרב שטיינזלץ על התורה (התנ"ך המבואר).

2 הוא הגלעד שהם הקימו - על פי פירוש שני של הרמב"ן.

3 רש"י.

4 סביר להניח שהיה גל האבנים סביב המצבה או לידה.

5 זוהי האכילה המוזכרת בהמשך בפסוק נ"ד - על פי הפירוש השני של הרמב"ן.

6 מלשון 'צופה'.

7 אבל לדברים טובים כמו מסחר, יהיה מותר לעבור - רש"י.

8 אין הכוונה לשחיטת קרבן, אלא לשחיטת בהמת חולין.

יעקב יכול היה לענות גם על דברי לבן האחרונים, והוא גם לא היה חייב להסכים לדרישת לבן לכרות ברית על דברים שהוא ממילא יקפיד עליהם, אבל הוא בחר לא להמשיך את הוויכוח. הוא בחר לא לענות אלא לכרות את הברית שלבן ביקש ולהיפרד מלבן בשלום. לעצור באמצע ויכוח ולא לענות - זה מעשה הדורש גבורה!

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחברת:

- המשימה הראשונה בדף עוסקת בתגובתו החריפה של לבן, שניסה להסיר מעליו את האחריות לכל טענותיו של יעקב, ובמקביל - במידת הגבורה של יעקב, שהחליט (והצליח!) לעצור את הוויכוח בשלב עוצמתי כל כך.
- המשימות בהמשך הדף נועדו "לשתף את התלמידים" בהקמת המצבה וגל האבנים ובקריאת השם 'גלעד' למקום זה.

הרחבות והמחשות נוספות:

- השם 'גלעד' הוא חיבור של שתי מילים: גל + עד. אפשר להביא דוגמאות נוספות למילים כאלה, כגון: רמזור (רמז + אור), שלשום (שלוש + יום), אופנוע (אופן + נוע), דחפור (דוחף + חופר), כדורגל (כדור + רגל), מדחום (מד + חום) וכו'.
- לחיבור שתי מילים למילה אחת קוראים 'הדבק' או 'הלחם':
 "הַדְבֵק" - כאשר שתי המילים מתחברות בשלמותן למילה אחת (כמו במילה כדורסל).
 "הֶלֶחֶם" - כאשר חלק מהעיצורים נשמט בתהליך החיבור (כמו במילה מגדלור = מגדל+אור).
- לבן קרא למקום "יגר שהדותא" - זה מהמקומות הבודדים בתורה שמובאת מילה בשפה אחרת (במקרה הזה - בשפה הארמית).

יעקב ולבן כורתים ברית

פרק לא פסוק מג-פרק לב פסוק א

יחידה 51

"וַיֵּצֵא לָבֵן וַיֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב
הַבָּנוֹת בָּנוֹתַי וְהַבָּנִים בְּנֵי וְהַצֹּאֵן צֹאֲנִי וְכָל אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לִי-הוּא..." (פסוק מג)

א לפי דבריו של לבן, האם יש **משהו** ששיך ליעקב?
לשיחה בכתה: יעקב לא ענה ללבן, ובכך הוא עצר את הוויכוח. האם, לדעתכם, קל לעצור ויכוח? מדוע?
 מה היתרונות של עצירת ויכוח?

"וַיֵּעָתָה לָכָה נִכְרְתָה בְרִית אֲנִי וְאַתָּה..."
וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיְרִימָהּ מַצְבָּה:
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לְקַטּוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ-גֵל" (פסוקים מד-מו)

לפניכם ציור של הר הגלעד:

ב הוסיפו לציור את המצבה שיעקב הקים.
ג הוסיפו לציור את גל האבנים.
ד "וַיִּקְרָא-לוֹ לָבֵן יַגֵּר-שֶׁהְדוּתָא וַיַּעֲלֵב קָרָא לוֹ": (פסוק מז)

"וַיִּשָּׂם לָבֵן בַּפֶּקֶר וַיִּנְשֹׂק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לָבֵן לְמִקְמוֹ:"

52. יעקב פוגש מלאכי א-לקים

פרק ל"ב פסוקים ב'-ג'

א. הקדמה

אחרי שלבן חזר למקומו, המשיך גם יעקב בדרכו לארץ כנען. בדרכו, הוא זכה לראות מלאכים שה' שלח ללוות אותו ולשמור עליו. יעקב קרא למקום שבו הם נגלו לעיניו: "מחניים"¹.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

בַּיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכְוֹ וַיִּפְגְּעוּ-בּוֹ פְּגָשׁוֹ אוֹתוֹ מַלְאֲכֵי אֱ-לֹהִים : ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כִּי-אֲשֶׁר רָאִיתִי כֹאֲשֶׁר הוּא רֹאֶה אוֹתָם מִחֲנֵה אֱ-לֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא מִחֲנִים :

ג. מנגינת הכתוב

יעקב אבינו זכה לגילויים רבים של מלאכים:
בחלום הנבואי, שהוא חלם בבית אל בצאתו לדרכו, הוא ראה סולם ומלאכי א-לוקים עולים ויורדים בו, בהיותו בבית לבן הוא חלם חלום שבו נגלה אליו מלאך ה'², ועכשיו הוא זוכה לראות 'מלאכי א-לוקים' שה' שלח אליו לשומרו.

1 'מחניים' הוא שם המציין שני מחנות. לאיזה שני מחנות התכוון יעקב? - רש"י אומר: "מחניים - שתי מחנות. של חוץ לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו". והדבר תואם את דברי רש"י לפרק כ"ח פסוק י"ב, כשיעקב יצא לדרכו וחלם את חלום הסולם: "והנה מלאכי א-לקים עולים ויורדים בו" - אומר רש"י: "...מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוץ לארץ ללוותו".

2 פרק ל"א פסוק י"א.

בחברת:

- משימה א' עוסקת במלאכים שה' שלח כדי ללוות את יעקב ולשמור עליו.
- במשימה ב', מתבקשים התלמידים לסמן במפה את מסלול הליכתו של יעקב. תוך כדי כך, הם יזהו את מיקומם של הר הגלעד ומחניים, ביחס לחרן וארץ כנען.
- בתחתית הדף, מובאים הפסוקים ודברי רש"י מתחילת הפרשה ומסופה. בעזרתם, אפשר "לסגור את המעגל" של הפרשה, בהקשר של יציאתו של יעקב וחזרתו, ובהקשר של המלאכים שה' שלח ללוותו בכל מקום ומקום.

הרחבות והמחשות נוספות:

- יש הנוהגים לומר את הפסוקים האלה בתפילת הדרך.
- ה' אוהב את עם ישראל. ה' אוהב כל אחד ואחת בעם ישראל. ה' שולח מלאכים לשמור על כל אחד ואחת מאתנו. יעקב, בזכות צדקתו - גם זכה לראות אותם בעיניו!
לא מעט פיוטים ותפילות שאנו אומרים, מתייחסים למלאכים שה' שולח לשמור עלינו, כגון:
- "שלוש עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון..." - בליל שבת.
- יש הנוהגים לומר בקריאת שמע על המיטה: "בשם ה' א-לקי ישראל, מימיני מיכאל ומשמאלי גבריאל ולפני אוריאל ומאחורי רפאל ועל ראשי שכינת א-ל".

יעקב פוגש מלאכי א-לקים
פרק לב פסוקים ב-ג
יחידה 52

"וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כְּאִשֶּׁר רָאָם מַחֲנֶה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנֵי: (פסוקים ב-ג)

רש"י: מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ.

א. מה היה התפקיד של המלאכים האלה?

ב. סמנו את הדרך שעבר יעקב אבינו מתרן עד מחניים.

"וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כְּאִשֶּׁר רָאָם מַחֲנֶה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנֵי: (פרק לב, ב-ג)

רש"י: שמו מנהגות (של מלאכים).
(אמת) של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן.
(אמת) של ארץ ישראל שבאו לקראתו.

"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה... וַיַּחֲלֶם וְהָנֵה סֹלֶם מִצֵּב אֶרְצָה וְרֹאשׁוֹ מִצֵּב הַשָּׁמַיְמָה וְהָנֵה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֲלֵים וַיִּרְדּוּ בוֹ:" (פרק כח, י"ב)

רש"י: מלאכים שלווהו בארץ אין יוצאים (והוציאו לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו).

מספרים בפרשה:

- 20 - השנים שיעקב היה בבית לבן (לא, לח. לא, מא).
- 14 - השנים שיעקב עבד בעבור נישואיו עם רחל ועם לאה (לא, מא).
- 7 - יעקב עבד שבע שנים כדי להתחתן עם רחל (כט, יח).
- יעקב עבד שבע שנים עבור חתונתו עם לאה.
- שבעת ימי המשתה בין החתונה עם לאה לבין החתונה עם רחל (כט, כז).
- 6 - השנים שיעקב רעה את צאן לבן כדי להתפרנס (לא, מא).
- 3 - שלושה עדרי צאן ליד הבאר (כט, ב).

באיזה הקשר מוזכרים:

- סולם** - הסולם בחלומו של יעקב (כח, ב).
- דודאים** - הדודאים שראובן מצא והביא ללאה (ל, יד).
- תרפים** - התרפים שרחל לקחה לאביה (לא, יט, לא, לד).
- גלעד** - כך קרא יעקב לגל האבנים שהוא הקים בהר הגלעד (לא, מז).
- חלום** - חלומו של יעקב עם הסולם (כח, יב).
- חלומו של יעקב בשעה שהוא רעה את צאן לבן (לא, יא).
- ה' נגלה אל לבן בחלום (לא, כד).
- אבן או אבנים** - "ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו" (כח, יא).
- "ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה" (כח, יח).
- האבן הגדולה על פי הבאר (כט, ב).
- "ויאמר יעקב לאחיו, לקטו אבנים, ויקחו אבנים ויעשו גל" (לא, מו).
- לז** - "ויקרא את שם המקום ההוא בית אל, ואולם לז שם העיר לראשונה" (כ"ח, יט).
- מלאך או מלאכים** - המלאכים העולים ויורדים בסולם, בחלומו של יעקב (כח, יב).
- המלאך שדיבר אל יעקב בחלומו השני (לא, יא).
- במחניים: "ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי א-לקים..." (לב, א-ב).

מי אמר למי?

- 1. ה' ליעקב (כח, יג).
- 2. יעקב לרועים (כט, ז).
- 3. יעקב ללבן (כח, יט).
- 4. לבן ליעקב (כט, כו).
- 5. רחל ליעקב (ל, א).
- 6. רחל ללאה (ל, יד).
- 7. לבן ליעקב (ל, כז).
- 8. רחל ולאה ליעקב (לא, יד-טז).
- 9. ה' ללבן (לא, כד).

חידות על פרשת "תולדות"

בחנו את עצמכם או את חבריכם לבחור נכון בעל פה על החידות.

א באיזה הקשר מוזכרים המספרים:

40 (שתי תשובות), 60, 100, 2 (שתי תשובות)

ב באיזה הקשר מוזכרים:

תאומים, אצרת שיטה, עשב, נדשנים, גאר טוג, גרית, מקצנים, איש חלק, גרית אקרס

ג מי אמר למי:

- 1. "שני גינים כבטנה ושני לאמים מפעור ופרדו"
- 2. "הלעיטני נא מן האדם האדם הזה, כי ענה אנכי"
- 3. "גור בארץ הזאת, ואחיה עמך ואבך כך"
- 4. "לך מעמנו, כי עצמת מפנו מאד"
- 5. "ראו ראינו כי היה ה' עמך"
- 6. "ועתה שא נא כליה, תלך וטשה, וצא השדה וצודה לי ציד"
- 7. "ויתן לה הא-לקים משל השמים ומשמי הארץ ורב דגן ותירש"
- 8. "קצתי בחיי מפני בנות חת"
- 9. "ויתן לה את ברכת אברהם"